

ADEPT și EXPERT-GRUP

EUROMONITOR

Numărul 5 (14), Ediția IV

**Implementarea reformelor inițiate conform Planului de Acțiuni UE-RM,
Evaluarea progresului în perioada ianuarie-martie 2009**

**Acest raport apare cu sprijinul financiar al
Fundației Soros-Moldova**

în cadrul proiectului

**„Relațiile Moldova-UE: Îmbunătățirea Informării și Dezbaterii
Publice asupra Principalelor Evoluții”**

**Implementat de Asociația pentru Democrație Participativă „ADEPT”
și Centrul Analitic Independent „Expert-Grup”**

Autori: Igor BOȚAN
Corneliu GURIN
Elena PROHNIȚCHI
Valeriu PROHNIȚCHI
Alexandru OPRUNENCO
Ana POPA
Adrian LUPUȘOR
Victoria VASILESCU

Notă: Autorii au realizat acest raport cu bună-credință și bune intenții. Numai autorii sînt responsabili de afirmațiile și concluziile exprimate, care nu sînt în mod necesar împărtășite de Fundația Soros-Moldova, Guvernul Republicii Moldova sau alte instituții menționate în raport.

Cuprins:

ABREVIERI ȘI ACRONIME	4
INTRODUCERE	5
SUMAR	6
1. DIALOG POLITIC ȘI INSTITUȚII DEMOCRATICE.....	8
2. CONSOLIDAREA CAPACITĂȚII ADMINISTRATIVE	13
3. CONFLICTUL TRANSNISTREAN	16
4. JUSTIȚIE.....	21
5. DEZVOLTARE ȘI REFORME ECONOMICE.....	24
6. DEZVOLTARE ȘI REFORME SOCIALE	27
7. COMERȚUL INTERNAȚIONAL	29
8. CLIMATUL DE AFACERI	31
DESPRE PROIECT ȘI ORGANIZAȚII.....	33

ABREVIERI ȘI ACRONIME

APC – Acordul de Parteneriat și Cooperare;
APCE – Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei;
BNM – Banca Națională a Moldovei;
BNS – Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova;
CCCEC – Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției;
CCTP – Centrul pentru Combaterea Traficului de Persoane;
CE – Comisia Europeană;
CEC – Comisia Electorală Centrală;
CEDO – Curtea Europeană pentru Drepturile Omului;
CNAS – Casa Națională de Asigurări a Republicii Moldova;
CNIE – Comisia Națională pentru Integrare Europeană;
CoE – Consiliul Europei;
COEST - Grupul de lucru al Consiliului UE pentru Relații cu Europa de Est și Asia Centrală;
CpDOM – Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova;
CSI – Comunitatea Statelor Independente;
CSJ – Curtea Supremă de Justiție;
CSM – Consiliul Superior al Magistraturii;
DIP – Departamentul Instituțiilor Penitenciare;
EUBAM – Misiunea Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina;
FAO - Organizația Națiunilor Unite pentru Agricultură și Alimentație
INJ – Institutul Național al Justiției;
MAEIE – Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene;
MAI – Ministerul Afacerilor Interne;
MAPL – Ministerul Administrației Publice Locale;
MDI – Ministerul Dezvoltării Informaționale;
MJ – Ministerul Justiției;
MPSFC - Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului;
OIM – Organizația Internațională pentru Migrațiune;
OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa;
PAUERM – Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova;
PEV – Politica Europeană de Vecinătate;
PG – Procuratura Generală;
PNADO – Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului;
PSESE – Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est;
Reforma APC – Reforma Administrației Publice Centrale;
Reforma APL – Reforma Administrației Publice Locale;
RM – Republica Moldova;
SCERS – Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei;
SG – Serviciul de Grăniceri;
SV – Serviciul Vamal
UE – Uniunea Europeană;
UNFPA- Fondul Organizației Națiunilor Unite pentru Populație;
USD – dolar SUA;

INTRODUCERE

După ce a fost prelungită cu circa un an, implementarea Planului de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova (PAUERM) a urmat același parcurs inert și abia la finele lunii ianuarie 2009 Comisia Națională pentru Integrare Europeană (CNIE) s-a întrunit într-o primă ședință, la care a aprobat prioritățile pentru anul 2009 ale Agendei de Integrare Europeană. Acestea sînt expuse în două compartimente, primul cuprinzînd **acțiuni de elaborare și implementare a politicilor publice** în domeniile:

- drepturile omului și libertatea mass-media;
- independența justiției;
- combaterea corupției;
- migrația și managementul frontierei;
- climatul investițional;
- politici în domeniul social.

Al doilea compartiment, vizînd **acțiunile de ordin legislativ** în 2009 include un pachet de 21 de legi, dar acestea urmează a fi adoptate abia în sesiunea de toamnă-iarnă a Parlamentului.

În februarie-martie, din cauza implicării majorității membrilor săi în campania electorală pentru alegerile parlamentare, CNIE nu a mai activat, monitorizarea procesului de implementare a Agendei de Integrare Europeană pentru anul 2009 fiind asigurată de **Grupul special de coordonare interdepartamentală**, instituit în vara anului 2008 și incluzînd reprezentanți ai instituțiilor publice-cheie.

Implementarea prevederilor Agendei de Integrare Europeană în primele trei luni ale anului 2009 se caracterizează printr-o serie de măsuri menite să asigure implementarea legislației și actelor normative anterior adoptate, coordonarea unor acțiuni între instituțiile publice implicate și cooperarea cu partenerii europeni în vederea demarării negocierilor pentru un nou acord cu UE.

Desfășurarea campaniei electorale pentru alegerea Parlamentului Republicii Moldova și-a pus amprenta și în procesul de integrare europeană, autoritățile centrale acordînd o atenție mult mai redusă implementării reale a priorităților în domeniu, deși au continuat să declare permanent despre păstrarea cu fermitate a vectorului integrării comunitare.

Euromonitorul nr.14 menționează sumar o serie de evenimente și acțiuni, cu impact pozitiv sau negativ asupra implementării priorităților în primele trei luni ale anului, abordînd și alte aspecte ce au tangență sau relevanță directă asupra procesului de implementare a standardelor și recomandărilor comunitare în politica, legislația și viața reală a cetățenilor Republicii Moldova.

Dialog politic și instituții democratice

Dialogul dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană s-a caracterizat printr-o evoluție constantă în T1-2009. Au avut loc mai multe reuniuni ale organismelor de cooperare UE-Moldova, vizite ale oficialilor moldoveni și europeni la Bruxelles/Chișinău, întreveneri bilaterale cu importanți oficiali ai statelor membre UE. În cadrul acestora diplomația moldovenească a încercat să convingă UE de aprobarea mandatului de negociere a unui nou cadru juridic moldo-comunitar mai aprofundat și să obțină suportul diplomatic al statelor membre UE în urgentarea aprobării mandatului. La rîndul lor, oficialii europeni au accentuat importanța corectitudinii desfășurării procesului electoral și a alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009, precum și a calității reformelor democratice pentru natura viitoarelor relații dintre R. Moldova și UE.

În domeniul instituțiilor democratice s-au constatat unele **evoluții moderate**. Printre aceste se numără: consolidarea legislației privind drepturile copilului, angajaților și deținuților, acțiuni constante ale MJ de îmbunătățire a condițiilor pentru deținuți, menținerea dialogului dintre autoritățile publice și societatea civilă, prin atragerea societății civile în discutarea proiectelor de decizii de politici publice. În același timp, se mențin **problemele** raportate anterior, și chiar se observă aprofundarea acestora pe fundalul campaniei electorale 2009. Campania electorală s-a desfășurat cu derogări de la legislația electorală. Continuă să fie încălcate drepturile omului (dreptul la libera exprimare, dreptul de a nu supus torturii, dreptul la un proces echitabil, dreptul la asistența juridică, dreptul proprietății, dreptul de acces la informație, dreptul electoral etc.), care au ca finalitate creșterea numărului dosarelor contra Moldovei depuse la CEDO și deteriorarea imaginii externe a țării. Alte probleme semnalate sunt: aplicarea defectuoasă a Legii privind întrunirile de către forțele poliției; încălcarea libertății mass media, prin agresarea și intimidarea jurnaliștilor; informarea părtinitoare a alegătorilor de către instituțiile mass-media publice, prin favorizarea partidului de guvernământ; scăderea nivelului de acces la informațiile publice pentru cetățeni; tergiversarea adoptării și aplicării mai multor legi în domeniu, aplicarea defectuoasă a legislației privind drepturile omului (copilului) sau ignorarea acesteia de către organele decidente etc.

Consolidarea capacității administrative

Printre **progresele** remarcate de observatorii externi și interni rămîn adoptarea unor legi și acte normative, continuarea unor reforme anterior inițiate, relativa stabilitate social-politică și asistența externă acordată pe diverse domenii. **Problemele** rămîn în mare parte aceleași: deficiențe la implementarea noilor reglementări, politizarea administrației publice, lipsa reformelor reale în administrația publică locală și impactul redus al acțiunilor anticorupție.

Conflictul transnistrean

Întîlnirea din 18 martie 2009 de la Barviha a președinților Rusiei și Republicii Moldova – Dmitri Medvedev și Vladimir Voronin, la care a participat și liderul transnistrean Igor Smirnov, s-a soldat cu semnarea unei declarații în care se menționează că părțile implicate în conflict: vor continua contactele directe în vederea activizării procesului politic de negociere; vor activa lucrul grupurilor de experți îndreptate spre consolidarea măsurilor de încredere în domeniul social-economic și umanitar; părțile confirmă importanța "consultațiilor permanente în probleme politice în cadrul procesului de negociere privind reglementarea transnistreană" (formatul "5+2") și vor crea condiții pentru reluare cît mai urgentă a lucrărilor în acest format, de dorit în prima jumătate a anului 2009; consemnează rolul stabilizator al actualei misiuni de pacificare în regiune și consideră justificată transformarea ei în operațiune de garantare a păcii sub egida OSCE ca urmare a reglementării transnistrene; își exprimă recunoștința față de Federația Rusă pentru eforturile de mediere îndreptate spre reglementarea transnistreană plenară. Declarația în cauză a însemnat o cedare serioasă a Republicii Moldova, schimbînd accentele și aducînd în prim plan consultările în format "2+1", în care să fie discutate problemele de principiu, pentru ca ulterior, ca un fapt împlinit, să fie prezentate în format "5+2" pentru a le da legitimitate. În acest context, reprezentantul special al Ucrainei la negocierile în format "5+2" a subliniat că Ucraina nu este împotriva consultărilor în format "2+1", dar este categoric împotriva semnării oricărui documente politice fără participarea țării sale.

Justiție

Pentru înregistrarea **progreselor** în domeniu este considerabil aportul CSM și al instituțiilor finanțatoare internaționale, iar eforturile angajaților din sistem contribuie la sporirea numărului de cauze examinate și la creșterea calității soluțiilor date. Numărul deținuților din penitenciare înregistrează o anumită reducere, împlînzirea unor pedepse urmînd să contribuie și mai departe la păstrarea respectivei tendințe. **Deficiențele** sînt legate în continuare de: nivelul insuficient de independență al judecătorilor și intervențiile politico-administrative; finanțarea insuficientă; numărul mare de cauze și numărul mic de judecători și alți justițieri etc.

Dezvoltare și reforme economice

Evoluțiile în primul trimestru al anului 2009 au fost marcate pe de o parte de criza economică și financiară globală, iar pe de altă parte de perioada pre-electorală în care s-a aflat Republica Moldova, astfel încît acțiunile guvernului nu

Întotdeauna au răspuns evoluțiilor economiei. În timp ce consumul, producția și investițiile au fost în continuă scădere de la sfârșitul anului 2008, iar prognozele FMI și ale Băncii Mondiale sînt negative în ceea ce privește creșterea economică, rata șomajului, nivelul remitențelor și a ISD pentru anul 2009, guvernul nu a întreprins măsuri necesare pentru redresarea situației prin încurajarea consumului sau susținerea producătorilor, sau cel puțin acestea au fost la nivel declarativ. Mai mult ca atât, unele acțiuni cu caracter pre-electoral contribuie semnificativ la agravarea deficitului bugetar în condițiile în care veniturile bugetare s-au redus drastic. Calea pe care a ales-o guvernul pentru a ieși din criză prin menținerea stabilității monedei naționale a mai fost utilizată și de state, însă este una riscantă. Aceasta poate conduce la un declin economic semnificativ, ceea ce deja se observă, și la epuizarea rapidă a rezervelor valutare. În același timp, BNM nu profită de reducerea presiunilor inflaționiste pentru a stimula creditarea economiei și ratează să intervină la momentul potrivit dacă va amîna relaxarea politicii monetare.

Dezvoltare și reforme sociale

Pe parcursul perioadei ianuarie-martie 2009 situația socială din Republica Moldova a cunoscut cîteva evoluții semnificative în domeniile de interes larg cum ar fi dialogul social în ocuparea forței de muncă, sănătate publică, protecție și integrare socială. Alte domenii, cum ar fi egalitatea de gen, nu au beneficiat de careva evoluții importante, dar mai degrabă au demonstrat că eforturi comune trebuie întreprinse în vederea accelerării proceselor și perfecționării instrumentelor de asigurare a respectării angajamentelor internaționale ale țării. În această perioadă a fost inițiat un studiu amplu de cercetare a fenomenului de excluziune socială în RM cu sprijinul PNUD Moldova, MEC, BNS ș.a., fenomen care cuprinde conceptele de deprivare, sărăcie și coeziune socială, rezultatele cărui urmează să fie incluse în cercetările regionale ale fenomenului. Studiul dat va furniza un tablou mai clar a situației în domeniul social în ansamblu, a evoluțiilor și deficiențelor sistemelor naționale.

Climatul de afaceri

Pe parcursul primului trimestru 2009 climatul de afaceri autohton a fost puternic influențat atât de factori externi, în special de repercusiunile crizei financiare și economice mondiale, cît și de cei interni generați de specificul perioadei preelectorale care a determinat majoritatea investitorilor să aștepte evoluțiile post-electorale din țară. Prin urmare, declinul urmărit în sectorul transporturilor, construcțiilor, industriei, comerțului intern relevă vulnerabilitatea înaltă a climatului de afaceri moldovenesc față de efectele crizei economice mondiale, plasînd țara noastră în lista celor mai mari perdanți ai crizei din țările în tranziție. De asemenea, unele evoluții negative a climatului de afaceri autohton au fost influențate inclusiv de acțiunile Guvernului, cele mai importante fiind continuarea amnistiei fiscale pentru unii agenți economici fără a specifica criteriile de selectare a acestora, dar și completarea Legii insolvenței care oferă Guvernului posibilitatea de a favoriza unii agenți economici prin prelungirea Procedurii Planului. Constatăm că evoluțiile pozitive majore din această perioadă comportă și anumite deficiențe care subminează impactul pozitiv al acestora. Prin urmare, creșterea alocațiilor din Fondul pentru subvenționarea producătorilor agricoli rămîne insuficientă pentru relansarea sectorului respectiv, iar prevederile esențiale țin să favorizeze în special companiile de talie mare. Totodată, impactul scontat al implementării Programului de Dezvoltare a industriei electronice pînă în anul 2005, precum și a Programului de stat de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2009-2011 poate fi subminat de lipsa unei acoperiri financiare sustenabile din bugetul de stat.

Comerțul extern

Se observă evoluții controversate. Pe de o parte, companiile moldovenești continuă să beneficieze de Preferințele acordate de Uniunea Europeană, iar perspectiva încheierii acordului de liber schimb între UE și Moldova par a fi mai realistă decît anterior. Pe de altă parte, criza economică și financiară globală afectează grav schimburile comerciale ale Republicii Moldova cu restul lumii. Totodată, exporturile pe piața comunitară apar a fi mai puțin afectate decît cele direcționate către CSI. România continuă să fie piața principală de desfacere pentru mărfurile moldovenești, astfel, dezvoltarea acestor relații necesită și menținerea unui dialog politic pragmatic și echilibrat. În același timp, progresele în domeniul implementării standardelor sanitare și fitosanitare rămîn a fi foarte limitate. În comparație cu trimestrul precedent, ritmurile de adoptarea a normelor sanitare approximate de cerințele europene s-au încetinit vizibil, iar eforturi practice nu au fost semnificative nici pînă acum. Printre evoluții pozitive putem menționa faptul că a început să funcționeze Agenția Sanitar-Veterinară și pentru Siguranța Produselor de Origine Animală. Totuși, perspectiva exporturilor produselor de origine animalieră pentru companii moldovenești rămîne destul de îndepărtată.

Dialog politic: constatări generale

- La 14 ianuarie 2009 a avut loc reuniunea Troicii Comitetului pentru Politică și Securitate, la care s-a discutat despre situația politică în Republica Moldova, procesul de soluționare a problemei transnistrene și evoluțiile Moldovei în implementarea reformelor interne în contextul pregătirilor pentru negocierea noului acord UE-Moldova. Delegația moldovenească a apreciat activitatea Misiunii EUBAM și a solicitat Comisiei Europene prelungirea mandatului misiunii după 31 decembrie 2009;
- Comisia Națională pentru Integrare Europeană a adoptat Agenda de Integrare Europeană 2009 și Prioritățile relațiilor RM-UE în timpul președinției Cehe a Uniunii Europene (ianuarie – iunie 2009)¹;
- Pe 28 ianuarie 2009 și-a început activitatea Serviciul consular pentru eliberarea vizelor din cadrul Ambasadei Italiei în R. Moldova;
- Comisia Europeană a decis alocarea a 3 mln de euro pentru implementarea unor proiecte locale de promovare și monitorizare a respectării standardelor internaționale în timpul alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009. Potrivit declarației Comisarului pentru Relații Externe și Politica Europeană de Vecinătate, Benita Ferrero-Waldner, făcută cu acest prilej, aceste resurse au menirea de a ajuta autoritățile moldovene să desfășoare cu succes alegeri libere și corecte, însă totodată oficialul european a încurajat autoritățile moldovene să facă eforturile necesare „pentru a consolida statul de drept și pentru a implementa toate angajamentele privind respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale”²;
- A fost lansat proiectul Uniunii Europene "Suport pentru promovarea exporturilor și atragerea investițiilor" și au fost inițiate negocierile asupra proiectului Acordului de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Comisia Europeană pentru proiectele "Asistență Tehnică și Twinning" ca suport în implementarea Planului de Acțiuni RM – UE³;
- La 27 februarie 2009, s-a desfășurat cea de-a V-a reuniune a Sub-comitetului de Cooperare UE-RM pentru Economie, Finanțe și Statistică⁴;
- Au avut loc mai multe întrevederi bilaterale cu oficiali ai statelor membre UE și vizite ale oficialilor moldoveni și europeni la Bruxelles/ Chișinău, în cadrul cărora s-a discutat despre negocierea noului acord moldo-comunitar, liberalizarea regimului de vize pentru cetățenii moldoveni etc.
- La 20 martie 2009, Consiliul European de la Bruxelles a adoptat o declarație privind Parteneriatul Estic, care stabilește obiectivele, principiile și prioritățile de acțiune ale noii inițiative europene. Potrivit declarației, noua inițiativă urmărește dezvoltarea unor relații mai strânse dintre UE și partenerii săi estici – Armenia, Azerbaidjan, Belarusi, Georgia, Republica Moldova și Ucraina, prin acordarea perspectivei de asociere politică și integrare economică cu UE. Cooperarea dintre UE și țările partenere va fi guvernată de principiile implicării comune, al diferențierii și al condiționalității, și va avea la bază valori ca democrația, statul de drept, respectarea drepturilor omului, precum și principiile economiei de piață, dezvoltării durabile și buneii guvernări. Parteneriatul va acorda un suport financiar de 600 mln euro pînă în 2013 în cadrul a 4 platforme de cooperare în domeniul democrației, buneii guvernări și stabilității; integrării economice și a convergenței cu politicile UE, securității energetice și a contactelor între oameni⁵. Potrivit Consiliului European, semnarea unor noi acorduri de asociere cu UE, care ar include acorduri de liber schimb consolidate și globale, se va face cu acei parteneri care au înregistrat suficiente progrese în direcția respectării principiilor economiei de piață și a valorilor democratice și care sunt dispuși și capabili să respecte angajamentele prevăzute în acorduri⁶;
- La 25 martie 2009 a avut loc reuniunea Troicii COEST UE-RM, la care au fost abordate subiecte legate de: desfășurarea campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din Republica Moldova; ultimele evoluții în procesul de soluționare a diferendului transnistrean, viitorul relațiilor UE-RM și negocierea noului acord moldo-comunitar;

Instituțiile Democratice

Procesul Electoral

Evoluții:

- Comisia Electorală Centrală (CEC) a început pregătirile pentru alegerile parlamentare, înainte de anunțarea oficială a datei alegerilor, prin acreditarea de observatori naționali⁷;
- Procesul de pregătire și administrare a alegerilor parlamentare din 2009 s-a desfășurat într-o manieră deschisă și transparentă, conform prevederilor și termenelor stipulate în Codul Electoral⁸.
- CEC a desfășurat o campanie amplă de informare a alegătorilor din țară și de peste hotare privind procedura

¹ www.integrare.gov.md

² <http://europa.eu>, comunicatul de presă din 26.02.2009.

³ HG # 151 din 23.02.2009.

⁴ În timpul reuniunii au fost abordate subiecte legate de: ultimele evoluții macroeconomice și financiare în Republica Moldova, implementarea angajamentelor economice asumate de RM conform Planului de Acțiuni UE-RM; realizarea reformei regulatorii etc.

⁵ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/RO/ec/106829.pdf.

⁶ La 27.02.2009, președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin a declarat într-un interviu acordat ziarului rus „Kommersant” că participarea Republicii Moldova în Parteneriatul Estic doar va dezavantaja Moldova pentru că o plasează într-un grup de state mai puțin avansate în procesul de integrare europeană ca Azerbaidjanul sau Belarus, comparînd Parteneriatul Estic cu un CSI-2, <http://kommersant.ru/doc.aspx?DocID=1126593>.

⁷ Hotărîrea CEC nr. 2002 din 13.01.09. Parlamentul a anunțat data alegerilor parlamentare pe 2 februarie 2009.

⁸ Raportul LADOM privind monitorizarea procesului electoral. Alegeri parlamentare 2009, www.ladom.org.md.

de vot⁹.

- A fost adoptată Concepția de reflectare a campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din 2009 de către instituțiile audiovizuale din Republica Moldova¹⁰, și Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009 în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova¹¹;
- CEC a adoptat hotărâri de clarificare/precizare în aplicarea Codului Electoral, în vederea evitării posibilei votări multiple și acordării drepturilor electorale alegătorilor fără viză de reședință permanentă sau temporară, persoanelor deținute în arest preventiv și a celor condamnate la privațiune de libertate pentru infracțiuni ușoare și mai puțin grave¹².
- 23 de posturi de televiziune și 7 șapte posturi de radio naționale și locale au organizat dezbateri electorale, oferind alegătorilor posibilitatea să facă o alegere informată. Dezbateri electorale s-au desfășurat și în mijloacele mass-media electronice¹³.

Deficiențe și probleme:

- În timpul campaniei electorale, observatorii naționali au depistat mai multe cazuri de încălcare a legislației electorale, cum ar fi: intimidarea, exercitarea de presiuni, agresarea și aplicarea tratamentului diferențiat față de unii concurenți electorali și reprezentanții acestora, din partea organelor de drept și de control, autorităților publice centrale și locale, susținătorilor concurenților electorali; influența abuzivă asupra alegătorilor; utilizarea resurselor administrative în campania electorală; plasarea afișajului electoral în locuri neautorizat; comportamentul indecent al concurenților electorali; presiuni asupra societății civile; reflectarea părtinitoare a concurenților electorali de către instituțiile mass media publice¹⁴;
- Mai multe posturi radio și TV au reflectat campania electorală cu derogări de la legislația electorală, prezentând inechitabil, disproporționat și tendențios unii concurenți electorali în detrimentul celorlalți concurenți¹⁵;
- Deși CEC a deschis 10 secții de votare pentru alegătorii din regiunea transnistreană, aceștia nu au avut posibilitatea de a se informa despre procesul electoral din Moldova, atât din cauza pasivității concurenților electorali în regiune, cât și a refuzului mass mediei regionale de a difuza informații cu caracter electoral. În timpul perioadei electorale au fost înregistrate au fost numeroase cazuri de intimidare și persecutare a populației din regiunea transnistreană de către autoritățile locale, în vederea determinării lor să nu participe la scrutinul electoral¹⁶.
- Nu a fost soluționată problema deschiderii unor secții de vot suplimentare peste hotare, în special în țările unde locuiesc compact cetățeni moldoveni și unde nu există misiuni diplomatice, pentru a asigura dreptul de vot al cetățenilor moldoveni;

Drepturile omului

Evoluții:

- A fost elaborat proiectul unui nou Plan Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului și propus on-line spre discuție autorităților publice centrale și societății civile¹⁷;
- S-au înregistrat unele progrese din partea administrației publice locale în implementarea legii privind întrunirile publice;

Deficiențe și probleme:

- În perioada de referință, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), inclusiv Marea Cameră a CEDO, a pronunțat 16 decizii în cauze contra Moldovei: *Bejan c. Moldovei*, *Comandari c. Moldovei*, *Glavcev c. Moldovei*, *Nedelcov c. Moldovei*, *Tataru c. Moldovei*, *Cebotari și alții c. Moldovei*, *lordachi și alții c. Moldovei*, *Trohin c. Moldovei*, *Rusu c. Moldovei*, *Decev c. Moldovei*, *Cernenchii c. Moldovei*, *Eugenia și Doina Duca c. Moldovei*, *Paladi c. Moldovei*, *Buruiian c. Moldovei*, *Pasternac c. Moldovei*, *Uscov c. Moldovei*¹⁸. În aceste cauze reclamanții au pretins încălcarea drepturilor la un proces echitabil, la un recurs efectiv, la protecția proprietății, la respectarea vieții private și de familie, la libertate și siguranță, libertății de exprimare, dreptului de a nu fi torturat (interzicerea torturii, tratamentelor inumane și degradante), dreptului de a nu fi discriminat și abuzul de drept. În 11 cauze, Curtea a dispus radierea cererilor reclamanților de pe rolul Curții pe motiv că acestea ar fi inadmisibile sau nefondate, ori ca urmare a semnării acordurilor de reglementare

⁹ www.voteaza.md.

¹⁰ Decizia CCA nr. 3 din 28.01.2009.

¹¹ Hotărârile CEC nr.2043 din 2.02.2009 și nr. 2134 din 12.02.2009.

¹² Dreptul de vot persoanelor deținute pe baza unui mandat de arestare pînă la pronunțarea sentinței judecătorești, persoanelor condamnate la privațiune de libertate a căror sentință nu este definitivă, celor care execută o sancțiune administrativă sub formă de arest și persoanelor condamnate la privațiune de libertate prin hotărâre judecătorească definitivă pentru infracțiuni ușoare și mai puțin grave a fost acordat în urma modificărilor la Codul Electoral din aprilie 2008.

¹³ www.jurnaltv.md.

¹⁴ Rapoartele LADOM privind monitorizarea alegerilor parlamentare. Alegeri parlamentare 2009, www.ladom.org.md.

¹⁵ Potrivit rapoartelor APEL, CIJ și API care au monitorizat mass-media în campania electorală pentru alegerile parlamentare 2009 și prezența actorilor politici/electorali la principalele canale de televiziune în perioada electorală a alegerilor parlamentare 2009, cu unele excepții, mijloacele de informare în masă finanțate parțial sau total din bugetul public favorizează în mod evident partidul de guvernământ. Deși unele posturi TV au încercat să practice în campania electorală un jurnalism apropiat celui democratic – ProTV, TV7, TVC21, nici o televiziune dintre cele monitorizate (EuTV, Moldova1, N4, NIT, Prime, ProTV, TV7, TVC21, 2 Plus) n-a respectat pe deplin prevederile legislației electorale naționale și internaționale. www.apel.md, www.api.md.

¹⁶ Rapoartele Promo-LEX privind monitorizarea procesului electoral în regiunea transnistreană a Republicii Moldova la alegerile parlamentare 2009, www.promolex.md.

¹⁷ Proiectul noului PNADO poate fi accesat pe www.justice.gov.md.

¹⁸ Informații conform www.lhr.md și <http://www.echr.coe.int/echr/>.

amiabilă dintre Guvernul Moldovei și reclamanți. În celelalte cauze CEDO a condamnat Moldova și a dispus acoperirea daunelor și cheltuielilor reclamanților¹⁹.

- Legea privind întrunirile publice este implementată cu încălcări, în special din partea organelor de poliție, care fie agresează protestatarii pașnici²⁰, fie nu asigură securitatea participanților la protestele pașnice²¹;
- Conform raportului CpDOM pentru 2008, petiționarii CpDOM cel mai frecvent au invocat încălcarea dreptului de acces liber la justiție, dreptului la asistență și protecție socială, dreptului la muncă și protecția muncii, accesul liber la informație și dreptul la proprietate privată²².

Prevenirea torturii. Drepturile deținuților

Evoluții:

- DIP a întreprins acțiuni pentru asigurarea cu acte de identitate a deținuților care beneficiază de dreptul de vot, în corespundere cu modificările operate la Codul Electoral în aprilie 2008²³;
- Pe parcursul lunii februarie au fost organizate mai multe ateliere de lucru pentru lucrătorii diferitor servicii din cadrul a 5 instituții penitenciare și izolatoarele de arest preventiv cu scopul de a-i informa asupra noilor modele de pregătire pentru liberare a deținuților²⁴;
- A fost elaborat proiectul Regulamentului cu privire la modul de prezentare în instanța de judecată a demersului privind internarea deținutului bolnav de tuberculoză într-o instituție ftiziopneumologică și plasat pe pagina web a DIP pentru consultarea societății civile²⁵;
- A intrat în vigoare Legea privind controlul civil asupra respectării drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția persoanelor²⁶;
- Au continuat lucrările de reconstrucție și amenajare a penitenciarelor nr.1 - Taraclia, nr. 7- Rusca, nr. 9 – Pruncul²⁷;

Deficiențe și probleme:

- Izolatoarele de detenție provizorie (IDP) nu au fost transferate din jurisdicția MAI în cea a MJ (**Cap. 7 al PNADO; obiectivul (4) al PAUERM**)²⁸;
- Suprapopularea închisorilor și condițiile de detenție rămâne o problemă pentru sistemul penitenciar național²⁹;
- Potrivit raportului CpDOM pentru 2008, Raportului Departamentului de Stat al SUA (DS SUA) privind drepturile omului în Moldova în 2008 și Raportului Raportului Special pentru tortură și alte forme crude, inumane sau degradante de tratament sau pedeapsă pe lângă Consiliul pentru Drepturile Omului al ONU rămân a fi frecvente actele de tortură, cazurile de maltratare fizică și psihică a deținuților, în special a celor aflați în arest preventiv în custodia poliției³⁰;
- Persoanele deținute în arest preventiv au acces limitat la serviciile medicale, nu au întotdeauna acces la asistența juridică a avocatului la timpul convenit, sunt frecvent interogate în absența unui avocat fără a li se explica motivele reținerii și sunt lipsiți de dreptul de a contesta acțiunile administrației locului de detenție³¹;
- Continuă practica de utilizare abuzivă de către forțele de poliție a reținerii în arest preventiv a persoanelor care au comis contravenții administrative ușoare sau mai puțin grave³²;
- Sunt frecvente cazurile de încălcare a dreptului la un proces echitabil a persoanelor reținute ca urmare a tergiversării examinării cauzelor în instanțele de judecată;

Drepturile angajaților

Evoluții:

- A fost aprobat Planul Național de acțiuni pentru ocuparea forței de muncă pe anul 2009³³;
- Au fost aprobate regulamentul privind modul de organizare a activităților de protecție a lucrătorilor la locul de muncă și prevenirea a riscurilor profesionale și Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a comitetului pentru securitate și sănătate în muncă³⁴;

¹⁹ Suma despăgubirilor, pe care Moldova urmează să le achite reclamanților în cauzele pronunțate la CEDO în perioada ianuarie-martie 2009 este de 169.195 euro. Suma dată include și despăgubirile oferite reclamanților în urma acordurilor de reglementare amiabilă.

²⁰ Cazul Mătășaru din 29.01.2009.

²¹ Cazul protestului pașnic din 3.02.2009, organizat în fața sediului Procuraturii Generale, când protestatarii au fost atacați de către persoane necunoscute, fără ca organele de poliție să intervină în reținerea atacatorilor.

²² Raport CpDOM 2008, www.ombudsman.md.

²³ Minimum 1200 de persoanele private de liberare au putut participa la alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009, fără a include persoanele aflate în arest preventiv, <http://penitenciar.gov.md>.

²⁴ Atelierele au fost organizate de către DIP și Institutul de Reforme Penale.

²⁵ <http://penitenciar.gov.md/ro/legiproiecte.html>.

²⁶ Legea # 235-XVI din 13.11.2008.

²⁷ Raport asupra implementării în perioada ianuarie-februarie a Agendei de Integrare Europeană pentru anul 2009, www.integrare.gov.md.

²⁸ HG nr.113 din 03.02.2007 a prevăzut transferul IDP din jurisdicția MAI în cea a MJ în 2007.

²⁹ Această problemă va persista încă mult timp, deși Guvernul întreprinde măsuri continue de redresare a situației, inclusiv cu suportul organizațiilor internaționale și ONG-urilor internaționale și a donatorilor externi.

³⁰ Cazuri de agresiune fizică a condamnaților s-au înregistrat și în instituțiile penitenciare nr.4, or. Cricova, nr.17, or. Rezina, nr.18, s. Brănești, r-nul Orhei. Raport CpDOM 2008, www.ombudsman.md; Raportul DS SUA privind drepturile omului în Moldova în 2008, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2008/eur/119093.htm>; Raportul pentru Consiliul Drepturilor Omului al ONU, http://un.md/key_doc/pub/doc/romanian/A%20HRC%2010%2044%20Add%203%20torture%20Moldova_ROM.pdf.

³¹ Idem.

³² Idem.

³³ HG # 125 din 10.02.2009.

³⁴ HG # 95 din 05.02.2009.

- A fost lansată Prognoza pieței muncii pentru anul 2009, care conține și un Barometru al profesiilor solicitate pe piața forței de muncă, gradate în șanse înalte, șanse medii și șanse reduse³⁵.
- A fost majorat cuantumul salariului minim pe țară de la 400 la 600 de lei³⁶;
- Au fost stabilite noi norme salariale pentru angajații din sectorul bugetar în anul 2009, prin majorarea salariilor în câteva etape: 1 ianuarie, 1 aprilie, 1 iulie, 1 septembrie și 1 octombrie³⁷;

Deficiențe și probleme:

- Potrivit surselor neoficiale restanțele la plata salariilor se află într-o creștere continuă, cu peste 150 mln lei la sfârșitul lunii martie 2009³⁸;
- Continuă să se înregistreze restanțe mari la plata salariilor în sectorul agricol³⁹;
- Se înregistrează scăderea numărului populației ocupate (-64 mii), în special a celei ocupate în agricultură (-88 mii) comparativ cu trimestrul I 2008. A crescut și ponderea șomerilor de la 5,5% la 7,7%⁴⁰;
- O problemă conexasă celor cu care se confruntă în prezent angajații este lipsa unei legi privind minimul de existență, ajustat la coșul minim de consum⁴¹;

Drepturile copilului

Evoluții:

- A fost aprobat Planul Național de acțiuni în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva copilului pentru perioada 2009-2011⁴²;
- A fost semnat un Acord de Cooperare dintre Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului și Centrul pentru Drepturile Omului, care prevede realizarea unui parteneriat în toate domeniile de interes comun în scopul consolidării procesului de promovare, respectare și protejare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului⁴³;
- Republica Moldova a prezentat Raportul Național II și III privind implementarea Convenției ONU cu privire la drepturile copilului⁴⁴;

Deficiențe și probleme:

- În Concluziile sale privind respectarea Convenției ONU privind Drepturile Copilului în Moldova, Comitetul de la Geneva pentru Drepturile Copilului a constatat următoarele neajunsuri: 1) prevederile Codului Familiei privind respectarea dreptului la opinie a fiecărui copil nu sunt îndeajuns respectate în familii, școli, instituțiile de protecție a copilului și în comunități; 2) nerespectarea în practică a principiului non-discriminării în adresa copiilor din familiile socialmente vulnerabile, copiilor cu dizabilități, copiilor cu HIV/SIDA, copiilor aparținând unor grupuri etnice minoritate, cum ar fi românii, sau unor grupuri religioase; 3) calitatea joasă a educației, infrastructura modestă a școlilor și perioada de școlarizare redusă a copiilor din familiile sărace; 4) numărul redus de cazuri investigate și sentințe în cazul maltratării sau abuzului asupra copiilor; 5) numărul mare de copii instituționalizați, fără a fi orfani; 6) rata înaltă a sărăciei printre copii; 7) existența unui număr mare de copii rămași fără îngrijire părintească ca urmare a emigrării unui sau ambilor părinți la muncă peste hotare; 8) lipsa unor statistici privind numărul copiilor care muncesc și care sunt exploatați prin muncă⁴⁵;

Îndeplinirea recomandărilor Consiliului Europei / Executarea deciziilor CEDO

Evoluții:

- Parlamentul a ratificat Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică⁴⁶;
- Hotărârile definitive ale CEDO sunt, în general, executate în termen;

Deficiențe și probleme:

- Moldova continuă să aibă restanțe în realizarea Programului calendaristic al acțiunilor legislative asumate în conformitate cu angajamentele statelor membre ale CoE. Printre acestea se numără neadoptarea unei legi noi cu privire la statutul mun. Chișinău⁴⁷;
- Deși se discută mult despre evitarea condamnării viitoare a Moldovei la CEDO, numărul dosarelor depuse la CEDO contra Moldovei este în creștere⁴⁸;

³⁵ <http://www.anofm.md>.

³⁶ HG #15 din 19.01.2009.

³⁷ HG #18 din 20.01.2009. Potrivit unor experți independenți, decizia Guvernului de a majora salariile bugetarilor începând cu 1 ianuarie 2009 poartă caracter electoral și nu au acoperire financiară, www.info-prim.md, din 20.02.2009.

³⁸ Surse oficiale privind restanțele la plata salariilor nu sunt accesibile.

³⁹ www.maia.gov.md, informație din 25.11.2008

⁴⁰ Biroul Național de Statistică, www.statistica.md.

⁴¹ Un proiect al legii cu privire la minimum de existență în Republica Moldova a fost elaborat și înaintat spre examinare în parlament de un grup de deputați în octombrie 2008.

⁴² HG #1344 din 01.12.2008.

⁴³ Acord de Cooperare semnat la 14.03.2009, <http://mposfc.gov.md>.

⁴⁴ <http://www.mposfc.gov.md/activitati/rapoarte/>.

⁴⁵ Concluziile Comitetului pentru Drepturile Copilului privind situația copiilor în Republica Moldova, 30.01.2009, <http://www.unog.ch>.

⁴⁶ HP 6-XVI din 02.02.2009.

⁴⁷ HP nr.284-XVI din 11.11.2005.

⁴⁸ Este vorba de 2442 de cereri pendente contra Moldovei în 2008 în raport cu 1830 cereri pendente îndreptate contra Moldovei în 2007, www.lhr.md

Cooperarea cu societatea civilă

Evoluții:

- A fost inițiat procesul de elaborare a Planului de Acțiuni pentru implementarea Strategiei dezvoltării societății civile în anii 2009-2011, cu participarea membrilor Consiliului Național al ONG-urilor;
- Mai multe autorități publice centrale și-au au completat paginile web oficiale cu compartimente tematice pentru plasarea proiectelor de decizii supuse consultărilor și colectării recomandărilor din partea societății civile și a publicului larg;
- A fost aprobat Regulamentul cu privire la modul de finanțare din bugetul de stat a programelor, proiectelor sau acțiunilor culturale desfășurate de asociațiile obștești⁴⁹;

Deficiențe și probleme:

- Deși se menține o cooperare activă dintre unele autorități publice centrale și ONG-uri în implementarea politicilor publice (drepturile copilului, deținuților), implicarea reală a ONG-urilor în procesul de elaborare a documentelor de politici publice este redusă;
- Autoritățile publice manifestă reticență față de declarațiile ONG-urilor privind problemele existente în implementarea politicilor publice;
- Colaborarea dintre autoritățile publice locale și ONG-urile este foarte anemică, cauzată inclusiv de numărul mic de ONG-uri active în zonele rurale;
- Consiliul Național pentru Participare, inițiativă lansată de noul guvern în iunie 2008 pentru consultarea societății civile și-a încetat practic activitatea. Deși ședințele Consiliului urmează să se desfășoare trimestrial, ultima ședința a Consiliului a avut loc pe 30.09.2008;

Libertatea mass-media și accesul la informație

Evoluții:

- A fost lansat Clubul de presă al Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene⁵⁰;
- Mai multe ministere și-au renovat paginile web și le actualizează cu regularitate. Totuși, consistența informațională a acestora lasă de dorit, informația plasată pe paginile web este limitată;

Deficiențe și probleme:

- Obiectivul (9) al PAUERM nu a fost îndeplinit în totalitate. Acesta prevede ajutor financiar din partea statului pentru mass-media acordat în baza criteriilor stricte și obiective aplicate egal pentru toată mass-media;
- Raportul CIJ asupra situației presei în Republica Moldova în anul 2008 constată creșterea numărului abuzurilor asupra jurnaliștilor și al presiunilor asupra mass-media, tolerate de instituțiile statului, în special a organelor de forță, fără investigarea circumstanțelor presiunilor, abuzurilor și intimidărilor comise și pedepsirea persoanelor vinovate⁵¹;
- S-au atestat cazuri de intimidare a unor instituții mass-media care nu sunt loiale partidului de guvernământ⁵² și de limitare a accesului mass media la informația cu caracter electoral, în special la înlăturarea electorală ale PCR⁵³;
- Nivelul accesului la informație în Moldova, pe parcursul trimestrului I al anului 2009 a scăzut comparativ cu perioada anterioară, inclusiv ca urmare a adoptării noii legi privind secretul de stat. Au devenit mai frecvente cazurile de îngrijire a accesului la informațiile oficiale ale cetățenilor și jurnaliștilor, inclusiv în perioada alegerilor parlamentare⁵⁴;
- În timpul campaniei electorale, mijloacele de informare în masă finanțate parțial sau total din bugetul public încalcă dreptul alegătorilor de a fi informați echidistant și obiectiv în privința tuturor concurenților electorali, prin favorizarea partidului de guvernământ⁵⁵;

⁴⁹ HG # 39 din 26.01.2009.

⁵⁰ www.mfa.md, 27.01.2009, clubul lansat cu suportul UNDP Moldova.

⁵¹ Raportul CIJ asupra situației presei în Republica Moldova în anul 2008 din perspectiva respectării libertății de exprimare și a dreptului la informație, lansat în februarie 2009, www.ijc.md.

⁵² Controale repetate la postul „Albasat” TV, care a promovat în timpul campaniei electorale o politică editorială anticomunistă.

⁵³ Încalcări consemnate în rapoartele LADOM privind monitorizarea procesului electoral. Alegerile parlamentare 2009, www.ladom.org.md.

⁵⁴ Rezultatele raportului de evaluare a accesului la informație în trimestrul I al anului 2009, realizat de Centrului „Acces-info”, www.acces-info.org.md.

⁵⁵ Încalcări consemnate în rapoartele de monitorizare a mass-media în campania electorală pentru alegerile parlamentare 2009, elaborate de CIJ și API, www.ijc.md, www.api.md.

2. CONSOLIDAREA CAPACITĂȚII ADMINISTRATIVE

Reforma administrativă / Eficiența administrativă

Evoluții:

Reforma APC:

- Conform raportului Comisiei Comunităților Europene privind progresul Republicii Moldova⁵⁶, realizările în domeniul guvernării publice se manifestă prin adoptarea Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public și a Legii privind transparența în procesul decizional;
- Au fost aprobate prioritățile pentru anul 2009 ale Agendei de integrare europeană⁵⁷;
- Este pus în aplicare Codul de conduită a funcționarului public; a fost aprobat Planul de acțiuni pentru implementarea Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public în anul 2009 (HG nr.133/10.02.2009); sînt aprobate Regulamentul cu privire la ocuparea funcției publice vacante prin concurs și Regulamentul cu privire la perioada de probă pentru funcționarul public debutant (HG nr.201/11.03.2009);
- Guvernului a aprobat proiectul legii cu privire la statutul personalului din cabinetul persoanelor ce exercită funcții de demnitate publică; au demarat consultările asupra proiectului legii privind administrația publică centrală; este elaborat un nou proiect de hotărîre pentru consolidarea unităților de analiză, monitorizare și evaluare a politicilor din cadrul organelor centrale de specialitate ale administrației publice;
- Au fost aprobate cîteva hotărîri ale Guvernului pentru implementarea acțiunilor de reorganizare și delimitare ale competențelor autorităților APC conform planurilor de dezvoltare instituțională;
- Sînt elaborate proiectele Ghidului metodologic pentru elaborarea politicilor și a Ghidului cu privire la procesul decizional;
- Aparatul Guvernului a elaborat proiectul Sistemului de clasificare și gradare a funcțiilor din autoritățile publice;
- Se întreprind măsuri pentru asigurarea instruirii continue a funcționarilor publici (cursuri de perfecționare, ateliere pentru studiarea bunelor practici, întruniri trimestriale cu conducătorii serviciilor resurse umane etc.);
- A avut loc licitația pentru procurarea serviciilor de elaborare și implementare a sistemului informațional automatizat „Registrul funcțiilor publice și al funcționarilor publici”.

Reforma APL:

- În cîteva localități bugetele vor fi planificate conform criteriilor de performanță⁵⁸;
- Se întreprind acțiuni pentru stimularea cooperării în sfera dezvoltării regionale⁵⁹;
- Funcționarii locali sînt instruiți în cadrul unor ateliere tematice;
- Ședința Colegiului MAPL a abordat tematici importante în activitatea autorităților APL (efectuarea controlului administrativ, sesizările Procuraturii privind încălcările legislației ș.a.)⁶⁰;
- MAPL a elaborat și prezentat pentru consultare publică cîteva proiecte de acte legislative și normative: proiectul hotărîrii Guvernului “Cu privire la structura și efectivul-limită ale serviciilor publice desconcentrate ale ministerelor și altor autorități administrative centrale”; proiectul de lege cu privire la statutul legal al Euroregiunilor; proiectul Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională 2009-2011.

Tehnologiile informaționale (TI):

- Raportul Comisiei Comunităților Europene privind progresul Republicii Moldova⁶¹ menționează finalizarea Strategiei pentru Dezvoltarea Sectorului Tehnologiile informaționale de comunicare pentru anii 2009-2011”, lansarea portalului guvernamental pilot pentru promovarea serviciilor on-line, asigurarea accesului liber la Internet pentru școlile publice, activitatea Agenției Naționale pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI) pentru implementarea legii comunicațiilor electronice;
- Parlamentul a ratificat Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică⁶²;
- Sînt adoptate Hotărîrile Guvernului cu privire la Serviciul informațional al rapoartelor financiare de pe lîngă Biroul Național de Statistică (HG nr.38/23.01.2009) și cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a industriei electronice pînă în anul 2015 (HG nr. 117/10.02.2009);
- Unele autorități ale administrației publice centrale implementează servicii electronice prin paginile web administrate, oferă informații on-line, posibilitatea de a completa formulare electronice;
- Numărul abonaților la Internet de mare viteză a crescut de peste două ori⁶³;
- Republica Moldova este plasată printre primele locuri din CSI la reglementarea comunicațiilor electronice⁶⁴.

⁵⁶ Raport de Progres Republica Moldova, Comisia Comunităților Europene, Bruxelles SEC (2009).

⁵⁷ Ședința Comisiei Naționale pentru Integrare Europeană din 27.01.2009.

⁵⁸ În cadrul Proiectului “Bugetarea de performanță - instrument de abilitare a cetățenilor întru responsabilizarea APL-urilor”, implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în comun cu Ministerul Administrației Publice Locale.

⁵⁹ La 20.01.2009a avut loc ședința Consiliului Director al Proiectului „Moldova: Cooperare în Dezvoltarea Regională”, co-finanțat de DFID și SIDA.

⁶⁰ Ședința colegiului MAPL din 05.03.2009.

⁶¹ Raport de Progres Republica Moldova, Comisia Comunităților Europene, Bruxelles SEC (2009).

⁶² Legea nr.6-XVI din 02.02.2009.

⁶³ Numărul abonaților la serviciile de acces la Internet în bandă largă la puncte fixe a crescut, de la circa 47 mii (în 2007) la peste 115 mii (în 2008).

⁶⁴ Raportul BERD „Analiza comparativă a dezvoltării sectorului de comunicații în țările în tranziție”, www.ebrd.com/country/sector/law/telecoms/assess.

Deficiențe și probleme:

- În perioada februarie-martie 2009 activitatea Comisiei Naționale pentru Integrare Europeană a fost suspendată, o parte din funcțiile acesteia trecînd la Grupul special de coordonare interdepartamentală, care s-a întrunit în 7 ședințe, pentru dezbaterile problemelor de complexitate sau relevanță particulară⁶⁵.

Reforma APC și APL:

- Se atestă mai multe probleme în realizarea reformei APC⁶⁶: - lipsa de transparență în activitatea unor autorități; - funcționarii publici din unele autorități nu au acces sau au acces limitat la Internet; - nu există un singur cadru normativ care să determine procesul decizional în cadrul Guvernului; - procedurile de elaborare, aprobare, monitorizare și evaluare a politicilor sînt reglementate prin diverse acte normative și nu există ghiduri metodologice aprobate în acest scop; - conducătorii subdiviziunilor din autoritățile APC au dificultăți în elaborarea obiectivelor pentru funcționari, nu pot fi stabilite criteriile „măsurabile” și „termene de realizare”; - instruirea funcționarilor publici prezentată de către autoritățile administrației publice centrale nu reprezintă un tablou integrat referitor la dezvoltarea capacităților personalului; - nu este asigurată selectarea funcționarilor publici de conducere de nivel superior; - sistemul informațional automatizat „Registrul funcțiilor publice și al funcționarilor publici” nu este elaborat; - nu este elaborat și implementat un nou sistem de salarizare a personalului cu funcții de demnitate publică și a funcționarilor publici bazat pe noua clasificare;
- Chiar și în condiții de criză, continuă practicile de cheltuire a resurselor financiare publice pentru scopuri îndoielnice și acțiuni fără impact investițional sau de perspectivă economică⁶⁷;
- Raportul Comisiei Comunităților Europene constată că nu s-a înregistrat nici un progres privind conformarea cadrului legislativ cu standardele Consiliului Europei în domeniul autonomiei locale;
- Autoritățile centrale iau decizii care afectează colectivitățile locale, fără a le consulta adecvat⁶⁸.

Tehnologii Informaționale:

- Raportul BERD „Analiza comparativă a dezvoltării sectorului de comunicații în țările în tranziție” constată că timp de 2 ani, ANR CETI nu putea adopta decizii normative din cauza lipsei de cvorum, deoarece Guvernul nu desemna directorii instituției. De asemenea, sînt expuse îngrijorări în legătură cu monopolul general al S.A. „Moldtelecom” și perspectivele neclare de privatizare a acestuia, precum și în legătură cu unele abuzuri ale monopolistului în relațiile cu operatorii independenți;
- Întîrzie implementarea mai multor măsuri privind guvernarea electronică, planurile, acțiunile și prioritățile pentru anul 2009 nu sînt clar stabilite;

Interferența intereselor administrative și economice

Evoluții:

- Raportul de Progres al Comisiei Comunităților Europene constată: - intrarea în vigoare a amendamentelor la Legea cu privire la sistemul bugetar și procesul bugetar (aranjamentele de contabilitate pentru managementul mijloacelor publice, implementarea sistemului de audit intern); - desfășurarea activităților de instruire și dezvoltare profesională; - implementarea Planului Strategic de Dezvoltare a Curții de Conturi;
- Este pusă în aplicare noua Lege a Curții de Conturi⁶⁹;
- Guvernul a aprobat Regulamentul privind licitațiile cu strigare și cu reducere (HG nr.136/10.02.2009) și Programul de stat de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2009-2011 (HG nr.123/10.02.2009).

Probitatea și transparența guvernării / Combaterea corupției

Evoluții:

- Raportul Comisiei Comunităților Europene privind progresul Republicii Moldova atestă o serie de progrese⁷⁰: - adoptarea și intrarea în vigoare a unor importante legi (privind partidele politice, conflictul de interese, prevenirea și combaterea corupției, protecția martorilor și a participanților la proces; Codul de Etică pentru funcționarii publici; modificări la legea cu privire la declarația veniturilor și bunurilor de către funcționarii publici); - GRECO a ajuns la concluzia că s-a înregistrat un progres semnificativ în implementarea recomandărilor sale în Moldova; - crearea Consiliului Coordonator pentru prevenirea și combaterea criminalității;
- CCCEC a lansat și desfășurat mai multe activități de prevenire și combatere a corupției: - lansarea liniei fierbinți, la care pot fi comunicate ilegalitățile, acte de corupție, conflicte de interese, afaceri dubioase comise de către colaboratorii CCCEC; - proiectul Metodologiei de măsurare a percepției fenomenului corupției în sistemele sociale a fost lansat pentru dezbateri publice⁷¹; este pus în aplicare un Plan de acțiuni în scopul

⁶⁵ Raport asupra activității Grupului special de coordonare interdepartamentală în perioada februarie – martie 2009, www.integrare.gov.md.

⁶⁶ Raport de monitorizare a realizării reformei APC în ianuarie-martie 2009, www.rapc.gov.md/md.

⁶⁷ Hotărârile Guvernului: nr. 146/20.02.2009; 163/26.02.2009; nr. 217/13.03.2009. Conform unor publicații din mass-media electronică, Ministerul Finanelor a repartizat în luna martie din Fondul de Rezervă al Guvernului pentru anul 2009 peste 11, 3 milioane lei, justificate de Hotărârile de Guvern cu titlu „confidențial”, www.theneews.md.

⁶⁸ Studiul IDIS „Viitorul” „Mecanisme de consultare și dialog între Guvern și autoritățile publice locale”,

⁶⁹ Legea nr.261-XVI din 05.12.2008 a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2009.

⁷⁰ Raport de Progres Republica Moldova, Comisia Comunităților Europene, Bruxelles SEC (2009).

⁷¹ CCCEC a dat publicității proiectul, a solicitat opinii și propuneri asupra acestuia.

diminuării fenomenului corupției în sistemul educațional⁷²; a demarat campania de mediatizare „Cunoști un caz de corupție în CCCEC? Aplică cartonașul galben!”;

- Au continuat activitățile de combatere a corupției și documentarea cazurilor depistate⁷³;
- Și-a început activitatea Consiliul Civil pentru monitorizarea activității CCCEC;
- Este aprobat Programul de activitate al Grupului de monitorizare pentru anul 2009 și Graficul de raportare a rezultatelor obținute în implementarea Strategiei anticorupție;
- În instanțele de judecată va fi efectuat un sondaj asupra calității serviciilor⁷⁴;
- Au demarat acțiuni pentru implementarea Legii privind transparența în procesul decizional.

Deficiențe și probleme:

- Raportul Comisiei Comunităților Europene privind progresul Republicii Moldova atestă o serie de neajunsuri⁷⁵: - progresele înregistrate urmează încă să fie urmate de o alocare suficientă a resurselor și de legislație secundară corespunzătoare pentru a asigura implementarea lor eficientă; - în câteva domenii, măsurile întreprinse rămân a fi insuficiente sau nu au fost finalizate sau adoptate (legislația cu privire la tehnici speciale de investigare, includerea într-o măsură mai largă a corupției în combaterea spălării banilor, mecanisme eficiente de control asupra conflictelor de interese și declarațiilor de active, raportarea corupției și protecția persoanelor ce au raportat cazuri de corupție, incriminarea unor infracțiuni de contabilitate sau de manipulare); - evaluarea riscului de corupție nu vizează și autoritățile administrației publice locale; - mecanismul de monitorizare a Strategiei naționale anticorupție nu este consolidat, nu este implicată suficient societatea civilă; - întârzie examinarea proiectului de lege privind corupția alegătorilor;
- Conform unor studii internaționale, Moldova s-ar plasa printre primele 40 cele mai corupte țări⁷⁶;
- Mai mulți candidați la alegerile parlamentare au fost apreciați ca având probleme de integritate, dar efectul sesizării nu a condus la eliminarea acestora de pe liste sau înlocuirea cu alte persoane mai demne⁷⁷;
- Activitatea Consiliului Civil pentru monitorizarea activității CCCEC nu este vizibilă și nu denotă eficiență apreciazabilă;
- Combaterea corupției la nivel înalt rămîne o problemă neabordabilă, nu se atestă progrese în domeniu.

⁷² Plan lansat de CCCEC împreună cu MET, care prevede: perfecționarea și mediatizarea cadrului normativ de organizare și desfășurare a admiterii la studii; reducerea riscurilor de corupție în procesul de susținere a examenelor de absolvire și de bacalaureat; monitorizarea și asigurarea corectitudinii și transparenței examenelor și a admiterii la studii; raportarea și mediatizarea cazurilor de corupție și de abuzuri în instituțiile de învățământ precum și a penalizărilor aplicate; sporirea transparenței activității instituțiilor educaționale.

⁷³ Comunicatele de presă ale CCCEC, MAI, Procuraturii.

⁷⁴ Sondajul va fi efectuat în cadrul acțiunilor prevăzute în Planul Preliminar de Țară (PPT) pentru Moldova al MCC.

⁷⁵ Raport de Progres Republica Moldova, Comisia Comunităților Europene, Bruxelles SEC (2009).

⁷⁶ Studiu efectuat de revista Forbes plasează Moldova pe locul 36.

⁷⁷ Buletinul informativ "Cunoaște-ti candidatul!", elaborat de Inițiativa Civică pentru un Parlament Curat, www.moldovacurata.md.

3. CONFLICTUL TRANSNISTREAN

Estimarea evoluțiilor în domeniul reglementării transnistrene de către autoritățile moldovene

La 26 ianuarie 2009 Președintele Vladimir Voronin a convocat o ședință cu participarea ministrului Reintegrării, Vasile Șova, pentru a estima progresele în domeniul reglementării transnistrene. Apreciind evoluțiile ca fiind pozitive, s-a menționat că "pe parcursul anului 2008, s-a reușit menținerea sub control a situației legate de problematica transnistreană și, în special, a celei din Zona de Securitate". De asemenea, s-a specificat ca în 2009 prioritățile vor fi:

- accelerarea reluării negocierilor în vederea soluționării definitive a problemei transnistrene în baza Legii privind prevederile de baza ale statutului juridic special al localităților din Transnistria;
- implicarea mai activă a comunității internaționale în problematica transnistreană, în special în dialogul politic;
- reluarea cât mai grabnică a tratativelor în problema transnistreană exclusiv în formatul "5+2", dar și a consultărilor cu mediatorii și observatorii în format "2+1";
- continuarea activității EUBAM;
- realizarea unor proiecte în sfera social-economică pentru ameliorarea calității vieții populației din regiunea transnistreană prin elaborarea unui plan de măsuri cu impact asupra vieții sociale.

În același timp, serviciul de presă al liderului transnistrean, Igor Smirnov, afirmă că declarațiile optimiste ale autorităților moldovene sînt iresponsabile și provocatoare, în special, în privința susținerii de către Rusia a "abordării de pachet", lansată de autoritățile moldovene. În acest sens, serviciul de presă respectiv reamintește despre un șir de promisiuni și inițiative ale autorităților moldovene, care nu au fost onorate sau au fost folosite în scopuri propagandistice.

Eforturile instituțiilor europene de impulsione a reglementării transnistrene

Consultări pe marginea reglementării transnistrene

În perioada 21 – 27 ianuarie 2009, Ministrul Reintegrării Vasile Șova a avut un șir de întâlniri cu reprezentantul special al Ucrainei pentru reglementarea transnistreană, Viktor Krijanovski; Remi Duflot, referent pentru Moldova, Ucraina și Belarus din cadrul Directoratului General pentru Relații Externe (DG RELEX) al Comisiei Europene; Ambasadorul cu misiuni speciale al Ministerului de Externe al Federației Ruse, Valeri Nesteruskin; șeful Misiunii OSCE în Moldova, Philip Remler. În cadrul întâlnirilor, discuțiile s-au axat asupra necesității:

- reluării procesului de negocieri în formatul "5+2";
- consolidarea încrederii reciproce dintre Chișinău și Tiraspol;
- elaborarea unui statut juridic special pentru Transnistria exclusiv în cadrul formatului "5+2", cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova,
- extinderea mandatului Misiunii EUBAM, în scopul consolidării securității la frontiera de stat moldo-ucraineană;
- demarcării segmentului frontierei moldo-ucrainene pe segmentul transnistrean, etc.

În perioada 24-26 februarie 2009 ambasadorul Charalampos Christopoulos, trimisul special al Președintelui în exercițiu al OSCE, a efectuat o vizită de lucru în Republica Moldova. Unul din scopurile vizitei a fost evaluarea procesului de soluționare a conflictului transnistrean și a eforturilor necesare în vederea reluării negocierilor în formatul "5+2". Trimisul special al președinției elene a OSCE a confirmat sprijinul instituției respective pentru "pachetul de propuneri" înaintat de autoritățile moldovenești vizînd soluționarea conflictului transnistrean. Oficialul grec a reiterat importanța promovării în continuare a măsurilor de consolidare a încrederii între cele două maluri ale Nistrului, subliniind că soluția finală a conflictului poate fi atinsă în formatul "5+2", în baza respectării suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Eforturile Rusiei în vederea reglementării conflictului transnistrean

Vizita în Republica Moldova a ministrului de Externe al Rusiei

În timpul vizitei sale în Republica Moldova, în perioada 23–24 februarie 2009, ministrul de Externe al Rusiei, Serghei Lavrov, a afirmat că:

- soluția conflictului transnistrean trebuie identificată de Chișinău și Tiraspol;
- Rusia are rolul de participant activ la operațiunea de pacificare din Zona de securitate, precum și statutul de garant al reglementării problemei;
- Rusia va contribui la consolidarea încrederii dintre părți prin susținerea inițiativelor lansate de Președintele Voronin;
- Rusia salută reluarea contactelor directe dintre Vladimir Voronin și Igor Smirnov;
- Există posibilitatea desfășurării unei întrevederi trilaterale, la care să participe și Președintele rus Dmitri Medvedev, adică să aibă loc consultări în format "2+1";

- negocierile în formatul "5+2" trebuie să fie reluate, întrucât acestea sînt recunoscute de către toate părțile implicate (Rusia, Ucraina, OSCE, SUA, UE, precum și de reprezentanții Chișinăului și Tiraspolului). (*potrivit agenției MOLDPRES*)

Declarația din 18 martie 2009 de la Barviha

La 18 martie 2009 în localitatea Barviha din preajma Moscovei a avut loc întâlnirea președinților Rusiei și Republicii Moldova – Dmitri Medvedev și Vladimir Voronin, la care a participat și liderul transnistrean Igor Smirnov. Întîlnirea s-a terminat cu semnarea unei Declarații comune, care a fost dată publicității de către Ministerul Afacerilor Externe al Rusiei. Declarația specifică că la Barviha s-a întîlnit "**conducerea Republicii Moldova și a Transnistriei**" – părți ale conflictului, în prezența Președintelui Federației Ruse. Scopul întîlnirii este – consolidarea eforturilor în vederea reglementării transnistrene, exclusiv prin metode politice, pașnice. Participanții la întîlnire au căzut de acord asupra următoarelor clauze:

- părțile vor continua contactele directe în vederea activizării procesului politic de negocieri;
- părțile vor activa lucrul grupurilor de experți îndreptate spre consolidarea măsurilor de încredere în domeniul social-economic și umanitar;
- părțile confirmă importanța "consultațiilor permanente în probleme politice în cadrul procesului de negocieri privind reglementarea transnistreană" (formatul "5+2") și vor crea condiții pentru reluare cît mai urgentă a lucrărilor în acest format, de dorit în prima jumătate a anului 2009. Părțile îndeamnă toți participanții la formatul "5+2" să contribuie la crearea unor condiții propice în acest sens;
- părțile consemnează rolul stabilizator al actualei misiuni de pacificare în regiune și consideră justificată transformarea ei în operațiune de garantare a păcii sub egida OSCE ca urmare a reglementării transnistrene;
- părțile își exprimă recunoștința față de Federația Rusă pentru eforturile de mediere îndreptate spre reglementarea transnistreană plenară.

Eforturile Ucrainei în vederea reglementării conflictului transnistrean

Cooperarea serviciilor de securitate din Moldova și Ucraina cu misiunea EUBAM

La 22 ianuarie 2009, directorul Serviciului de Informații și Securitate (SIS) al Republicii Moldova, Artur Resetnicov, a avut o întîlnire cu directorul-adjunct al Serviciului de Securitate al Ucrainei, Valentin Nalivaichenko, și Ferenc Banfi, șeful Misiunii Uniunii Europene de Asistență la Frontiera (EUBAM) Moldovei și Ucrainei. Întîlnirea a fost dedicată discutării eforturilor ce urmează a fi întreprinse în vederea "diminuării pericolelor de securitate la frontiera moldo-ucraineană și crearea grupurilor specializate în combaterea traficului de ființe umane, droguri, armament, produse de larg consum, etc., formate din specialiști ai serviciilor speciale din ambele state și misiunea europeană... În mod deosebit, interlocutorii au evidențiat recenta conlucrare de succes în contracararea unei tentative de contrabandă cu țigări în proporții deosebit de mari din Ucraina pe piața Uniunii Europene prin teritoriul Republicii Moldova. Acțiunea în cauză a fost realizată în octombrie 2008, în colaborare cu organele de drept ale statelor-membre ale Uniunii Europene, în urma căreia a fost pornită o urmărire penală în Moldova și Ucraina, aceasta prevenind pierderea a circa 5 mln euro drept impozite în UE".

Ucraina acceptă consultații în format "2+1", dar nu și negocieri

Reprezentantul special al Ucrainei la negocierile în format "5+2", Victor Krîjanovskii, a vizitat Tiraspolul pentru a discuta cu șeful diplomației transnistrene pe marginea situației create în ajunul întîlnirii de la Moscova din 18 martie 2009 pe marginea reglementării transnistrene. Diplomatul ucrainean a menționat că după demisia ministrului ucrainean de Externe, Vladimir Ogrîzko, nu va urma schimbarea abordărilor Ucrainei sale față de reglementarea transnistreană. Krîjanovskii a subliniat că Ucraina nu este împotriva consultărilor în format "2+1", dar este categoric împotriva semnării oricărui documente politice fără participarea țării sale: "Noi sîntem împotriva negocierilor separate. Fără Ucraina nu poate exista niciun fel de înțelegere, aceasta însemnînd erodarea procesului de negocieri. Nu dorim să fim simpli semnatori, dorim să rămînem participanți activi ai procesului de negocieri". Șeful diplomației transnistrene, Vladimir Yastrebcîak, a declarat că: "Această poziție a Ucrainei este binecunoscută, avem o atitudine înțelegătoare față de ea, iar întîlnirea de la Moscova, în format trilateral, nu înseamnă subminarea formatului "5+2". Vacuumul care s-a creat în procesul de negocieri trebuie umplut cu un anumit conținut și în acest sens sînt utile orice inițiative de mediere. Nu e vorba despre negocieri separate, totul va fi transparent pentru toți participanții la procesul de negocieri".

Ucraina va crea un grup interdepartamental în vederea reglementării transnistrene

În cadrul vizitei reprezentantului special al Ucrainei la negocierile în format "5+2", Victor Krîjanovskii, la a Tiraspol, acesta a declarat că țara sa promova o politică foarte clară și conturată în vederea reglementării transnistrene. El a precizat va fi creat un grup interdepartamental, în fruntea căruia de va afla adjunctul Secretarului Consiliului de Securitate și Apărare, Stepan Gavriș. Krîjanovski va fi adjunctul lui Gavriș. Necesitatea creării grupului este dictată de faptul că în prezent ministerele și departamentele ucrainene nu-și coordonează foarte bine acțiunile în relațiile cu Transnistria. "Fiecare minister sau departament care se ocupă de problema reglementării relațiilor moldo-transnistrene are interesele sale. Ministerul Afacerilor Externe este nevoit să armonizeze aceste interese, lucru care necesită timp. E nevoie să existe un echilibru în aceste interese".

Atitudinea autorităților de la Tiraspol față de eforturile reglementării conflictului

Autoritățile transnistrene au mărit taxa pentru acces și ședere în localitățile din regiune

Începînd cu 1 ianuarie 2009 autoritățile transnistrene au început să perceapă de la cetățenii Republicii Moldova taxe în mărime de 22 lei (față de taxa anterioară de 8 lei), pentru acces și ședere în localitățile din regiune. Aceste acțiuni contravin înțelegerilor convenite în cadrul înțelîniri din 24 decembrie 2008 a Președintelui Republicii Moldova cu liderul transnistrean. Ca urmare a înțelînirii menționate urma să fie abolite cu începere de la 1 ianuarie 2009 a perceperii oricăror taxe, fapt despre care s-a anunțat public.

Prioritățile politicii externe a Transnistriei

Șeful diplomației transnistrene, Vladimir Yastrebecek, a declarat la 8 ianuarie 2009 că propunerea Chișinăului de demilitarizare a celor două maluri ale Nistrului este una dubioasă întrucît condițiile în care conflictul rămîne nereglementat nu sînt clare garanțiile ulterioare. În plus, nu se poate vorbi despre demilitarizare în condițiile cînd Ministerul de Interne al Republicii Moldova rămîne o structură militarizată. De asemenea, Transnistriei nu-i convine insistența autorităților moldovenești privind retragerea trupelor ruse din Transnistria în procesul de demilitarizare. Concluzia pe care a făcut-o Yastrebecek în privința inițiativelor Chișinăului de reglementare a conflictului, inclusiv "abordării de pachet", care include proiectul de lege privind statutul Transnistriei și un proiect de declarație politică, nu conțin nimic nou și demn de vreo atenție sporită. În acest context, șeful diplomației transnistrene a explicat punctele de reper ale politicii externe a regimului de la Tiraspol:

- Transnistria nu planifică să se reintegreze în Republica Moldova;
- Recunoașterea independenței Osetiei de Sud și Abhaziei care, deopotrivă, cu Transnistria fac parte din "Uniunea pentru Democrație și Drepturile Popoarelor" este o încurajarea pentru aspirațiile de independență a Transnistriei, fiindcă izvoarele conflictelor în toate cele trei regiuni au fost similare, deci și soluțiile finale trebuie să fie similare;
- UE și SUA trebuie să acționeze în limitele statutului de observatori pe care îl au, iar negocierile trebuie purtate între Chișinău și Tiraspol;
- Relațiile cu Rusia și Ucraina au, deopotrivă, importanță strategică pentru Transnistria. Deși Ucraina pune accentul pe reglementarea conflictului în format "5+2", iar Rusia pe dialogul bilateral dîntre părți, ambele state garante pledează pentru egalitate între părților conflictului;
- Formatul de negocieri "5+2" este unul consultativ și nu trebuie exagerată importanța lui;
- Autoritățile de la Kremlin vor continua să faciliteze procesul de acordare a cetățeniei ruse locuitorilor Transnistriei, iar autoritățile de la Tiraspol vor insista și mai mult asupra deschiderii consulatelor rusești în regiune;
- Autoritățile transnistrene vor continua să depună eforturi pentru recunoașterea internațională a actelor emise cetățenilor. În acest sens, există acorduri semnate de președintele Voronin și de Igor Smirnov în mai 2001, pe care însă autoritățile moldovenești le ignoră;
- În timpul apropiat nu se așteaptă eforturi deosebite în reglementarea transnistreană, în special din cauza desfășurării alegerilor parlamentare în Moldova;
- Prioritare în perioada următoare vor fi consultările grupurilor de experți în probleme concrete – activitatea economică externă, ocrotirea sănătății.

Reacțiile la prelungirea interdicțiilor de circulație pentru liderii transnistreni

Diplomația transnistreană și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu prelungirea de către UE și SUA a interdicțiilor de circulație pentru un șir de oficiali transnistreni. Autoritățile transnistrene consideră aceste practici nemotivate, în timp ce UE și SUA consideră că liderii transnistreni nu manifestă interes sincer pentru reglementarea conflictului, aceasta fiind principala cauză a restricțiilor de circulație. Diplomația transnistreană neagă lipsa de interes pentru reglementarea conflictului, acuzînd Republica Moldova că ar fi adoptat legea din iulie 2005 tocmai pentru a zădărnici reglementarea transnistreană. Respectiv, diplomația transnistreană consideră că acțiunile UE și SUA nu favorizează consolidarea măsurilor de încredere între părți. Mai mult, autoritățile transnistrene le amintesc SUA și UE despre modul în care au procedat recunoscînd independența provinciei Kosovo. Ele consideră că limitarea circulației liderilor transnistreni este o măsură de exercitare a presiunilor care are efect contrar, întrucît aceștia nu-și pot face auzite punctele de vedere. În definitiv, autoritățile transnistrene au amenințat SUA și UE cu măsuri de răspuns. Ambasadorul cu misiuni speciale al Federației Ruse, Valeriy Nesterușkin, a declarat că cu măsuri prohibitive ne se poate impulsiona dialogul între Chișinău și Tiraspol.

Liderul transnistrean despre semnificația Declarației de la Barviha

La 23 martie 2009, liderul transnistrean, Igor Smirnov, a oferit un interviu ziarului moscovit "Nezavisimaya Gazeta" în care a dezvoltat dedesubturile Declarației de la Moscova. Potrivit lui Smirnov, pozițiile Rusiei s-au consolidat în regiunea transnistreană, ceea ce va permite o mai ușoară integrare a regiunii în componența Rusiei. În timpul cel mai apropiat problema transnistreană urmează a fi discutată în cadrul Consiliului de Securitate al Rusiei. În același context, Igor Smirnov a deschis și alte paranteze referitoare la contextul semnării și conținutul Declarației de la Barviha. Astfel, potrivit lui:

- Președintele Vladimir Voronin și-a manifestat interesul sporit față de problema transnistreană din motive electorale, iar pentru Transnistria este importantă consolidarea factorului rusesc în regiune. În plus, în contextul semnării Declarației, Rusia i-a dăruit Moldovei 40 mii tone de păcură, iar referitor la Transnistria

Președintele Dmitri Medvedev a dat dispoziții Guvernului să găsească posibilități pentru a oferi regiunii transnistrene un credit de \$200 milioane;

- punctul 1 al Declarației stipulează că Transnistria poartă negocieri cu Moldova, și nu cu Uniunea Europeană și SUA, care au un singur scop – eliminarea Rusiei din regiune, lucru imposibil, întrucât 135 mii de transnistreni sînt deja cetățeni ruși;
- punctul 4 al Declarației indică foarte clar că nu mai poate fi vorba despre retragerea prezenței militare ruse din regiune. Transformarea misiunii actuale de pacificarea va avea loc doar după reglementarea conflictului. Dacă conflictul va rămâne nesoluționat, atunci se va menține status-quo-ul vis-a-vis de prezența militară rusă;
- reunificarea Moldovei nu va avea loc niciodată, întrucât Transnistria are alte idealuri. Nu poate fi vorba despre reunificarea celor două maluri ale Nistrului, ci doar despre normalizarea relațiilor dintre două state vecine;
- Moldova și Transnistria trebuie tratate și în continuare ca părți egale, așa cum se întîmplă din 1994, cînd au demarat negocierile. În acest sens, Tiraspolul a elaborat un sistem de garanții pe care părțile egale – Moldova și Transnistria, le va delega garanților – Rusiei și Ucrainei, care să asigure îndeplinirea înțelegerilor, inclusiv a celor anterioare;
- Ucraina nu trebuie să se revolte că Rusia are un comportament mai activ în reglementarea transnistreană, să fie activă și ea. Afirmațiile reprezentantului UE, Kalman Mizsei, că UE nu va recunoaște acordurile atinse în format "2+1" sînt inoportune. În general, "cine este el pentru Transnistria? Un nimeni, un zero".
- Transnistria poartă negocieri doar cu Moldova, negocieri pe care le garantează Rusia, nimeni mai mult. Rusia garantează și viața oamenilor din regiune. Ea și-a asumat în prezent toate cheltuielile sociale. Viitorul Transnistriei este cu Rusia, Transnistria va fi regiunea rusească;
- Relațiile cu Medvedev sînt mai bune decît erau cu Putin. Resetarea relațiilor ruso-americane prevede recunoașterea Transnistriei drept zonă de influență a Rusiei, adică Rusiei i se recunoaște dreptul de a urmări și influența evoluțiile din spațiul post-sovietic. Scenariile rusești vor trebui luate în considerație la modul serios. Medvedev i-a dat de înțeles acest lucru lui Saakașvili: cine va sfida interesele rusești – acela va primi-o. Rusia confirmă acest lucru în ultimii 18 ani.

Proiectul "acordului privind garanțiile reglementării transnistrene"

După întîlnirea de la Moscova din 18 martie 2009, liderul transnistrean Igor Smirnov i-a transmis președintelui Vladimir Voronin proiectul de "acord privind sistemul garanțiilor în reglementarea moldo-transnistreană". Potrivit proiectului Moldova și Transnistria sînt părți egale ale conflictului, Rusia și Ucraina – garanți, iar OSCE depozitar al acordului. Proiectul de acord prevede că:

- părțile conflictului, garanții și OSCE pledează pentru garanții juridice internaționale obligatorii a reglementării transnistrene;
- părțile conflictului și garanții creează condițiile necesare pentru realizarea acordurilor, inclusiv a celor precedente, prioritar în domeniul soluționării problemelor social economice, umanitare etc.;
- va fi menținut mecanismul de pacificare existent din 1992. Părțile nu vor admite: colectarea taxelor de la cealaltă parte, cu excepția celor de protejare a pieței interne; revizuirea titlurilor de proprietate asupra bunurilor de pe teritoriul celeilalte părți; crearea impedimentelor la exportul mărfurilor și tranzit etc.;
- statele garante vor întreprinde măsurile necesare pentru neadmiterea abaterilor de la clauzele acestui acord.

Expert internațional despre Declarația de la Barviha

Comentînd semnarea la Barviha a Declarației "trilaterale" – Medvedev, Voronin, Smirnov, analistul de la Gamestown Foundation, Vladimir Socor, constata că:

- președintele Vladimir Voronin a semnat Declarația din considerente electorale pentru a putea beneficia de prezența pe posturile de televiziune rusești care domină spațiul mediatic din Republica Moldova, alături de președintele Medvedev și Patriarhul Kirill, care se bucură de cea mai mare încredere printre cetățenii moldoveni;
- semnînd Declarația, Voronin a cedat mai mult decît a obținut, nimerînd într-o capcană;
- consecințele semnării Declarației nu sînt ireparabile, însă ele au făcut pozițiile Republicii Moldova mult mai vulnerabile. Viitorului șef al statului îi va fi foarte dificil să repare situația creată;
- semnarea Declarației de la Barviha semnifică renunțarea de către autoritățile moldovene la documentele semnate de Rusia la summit-ul OSCE de la Istanbul și revenirea la cercul vicios – Rusia nu-și retrage trupele fiindcă nu există soluția politică a conflictului, iar soluționarea conflictului nu va fi atinsă fiindcă nu se dorește retragerea trupelor. Declarația subminează pozițiile UE și a SUA în problema retragerii prezenței militare ruse din regiune;
- acceptînd continuarea consultărilor în format "2+1", președintele Voronin a creat premise pentru ca principalele decizii în problema transnistreană să fie negociate și adoptate, de fapt, anume în acest format, pentru ca ulterior, ca un fapt împlinit, să fie prezentate în format "5+2" pentru a le da legitimitate;
- a avut loc subminarea poziției Moldovei din perspectiva Tratatului FASE și acordurile de la Istanbul din 1999, conform cărora trupele străine nu pot staționa pe teritoriul unei țări fără acceptul acesteia. Mai mult, în cazul Moldovei, cerințele de la Istanbul se refereau la retragerea deplină și necondiționată a prezenței militare rusești. Semnarea Declarației de către președintele Voronin permite Rusiei și unui șir de state occidentale să argumenteze că Republica Moldova a renunțat la pozițiile legate de retragerea prezenței militare ruse;

- Declarația de la Moscova poate ajuta Rusia să convingă Occidentul să ratifice Tratatul FASE. Staționarea trupelor rusești pe teritoriul Moldovei era unul dintre impedimentele majore în acest sens. Germania și alte state membre NATO deja examinează astfel de posibilități. În acest sens, Germania îndeamnă la re-interpretarea acordurilor din 1999 astfel încât trupele ruse de pacificatori să nu fie supuse cerințelor de retragere.

4. JUSTIȚIE

Capacitatea de impunere a respectării legii / Statutul și independența judecătorilor și procurorilor / Transparența

Evoluții:

- Se reduc termenele de examinare a cauzelor penale, în special, a cauzelor penale cu inculpați aflați în stare de arest preventiv⁷⁸;
- CSM a adoptat o serie de hotărâri relevante și pentru perspectivă: cu privire la Planul de activitate al Consiliului Superior al Magistraturii pentru anul 2009; cu privire la aprobarea Programului de acordare a asistenței metodice judecătorilor în chestiunile de aplicare a legislației pentru anul 2009; despre implementarea Planului de Acțiuni de Integrare Europeană privind consolidarea capacităților sistemului judecătoresc și asigurarea independenței justiției (priorități pentru anul 2009); cu privire la aprobarea Chestionarului privind gradul de satisfacție a serviciilor acordate în instanțele judecătorești (în câteva instanțe pilot) etc.
- Sînt adoptate modificări legislative menite să asigure transparența în procesele judiciare, înregistrarea audio-video a ședințelor de judecată și facilitarea accesului părților la procesul-verbal al ședințelor⁷⁹;
- Au fost desemnați cîțiva inspectori judecători, inspecția judecătorească își începe activitatea⁸⁰;
- CSM a continuat să examineze cazuri de încălcare a eticii și responsabilităților judecătorești, a aplicat sancțiuni disciplinare și a propus excluderea din profesie a unor magistrați care nu corespundeau funcției⁸¹;
- Se atestă o reducere a numărului de infracțiuni⁸² și a numărului de persoane condamnate⁸³;
- Procurorii reacționează la sesizările privind cazuri de nerespectare a drepturilor omului, intenționează proceduri civile și întreprind alte măsuri pentru curmarea încălcărilor⁸⁴;
- Asistența externă contribuie la soluționarea mai multor probleme din justiție, este elaborat un Program computerizat integrat de gestionare a dosarelor⁸⁵;
- Se întreprind măsuri pentru funcționarea serviciului relații cu publicul în cadrul instanțelor judecătorești (angajarea unor persoane, elaborarea fișei postului ș.a.);
- Se atestă o anumită creștere a numărului documentelor executorii încheiate (executate real)⁸⁶;

Deficiențe și probleme:

- Raportul Comisiei Comunităților Europene privind progresul Republicii Moldova atestă neajunsuri la capitolul reformei sistemului judiciar⁸⁷: - Departamentul pentru administrația judecătorească a început activitatea cu mare întârziere; - Inspecția Judiciară s-a ciocnit cu probleme repetate în angajarea personalului și nu a putut să-și înceapă activitatea; - Codul de Etică pentru judecători nu este implementat eficient; - legislația adoptată în decembrie 2008 a reformat Biroul Public al Procuraturii Generale deși aceasta nu a luat în considerare pe deplin recomandările Consiliului Europei cu privire la independența și urmărirea penală. Principala provocare pentru Moldova rămâne implementarea măsurilor legislative, ținînd cont de resursele limitate alocate în acest scop;
- CSM constată persistența unor deficiențe în cadrul sistemului judecătoresc, privind⁸⁸: - consolidarea capacităților; - utilizarea unor practici manageriale obiective și transparente; - perfecționarea pregătirii judecătorilor și angajaților aparatelor instanțelor judecătorești; optimizarea resurselor umane; - sporirea calității actului de justiție și stabilirea unei practici judiciare unitare; - realizarea unei transparențe reale a activității instanțelor de judecată și a CSM; - asigurarea respectării principiului de imparțialitate și a conduitei profesionale etice; - creșterea încrederii în actul de justiție; - asigurarea unei durate predictibile a proceselor de judecată și desfășurării eficiente a acestora; În anumite instanțe continuă să se ateste un număr considerabil de cauze penale și civile neexamineate⁸⁹;
- Raportul anual al CpDOM continuă să constate probleme serioase în sfera justiției, care vizează: - calitatea hotărîrilor judecătorești; încălcarea dreptului la proces echitabil; - dezacordul cu hotărîrile instanțelor de judecată și procedura de contestare a acestora; - nerespectarea dreptului părților la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil; - încălcarea dreptului la recurs efectiv; - neexecutarea hotărîrilor judecătorești; - activitatea și comportamentul magistraților⁹⁰;
- Există mai multe deficiențe care afectează calitatea actului de justiție: - celeritatea nu este asigurată într-o măsură suficientă; - se tergiversează examinarea cauzelor; - motivarea încă insuficientă a deciziilor judecătorești; - practicile judiciare neuniforme; - citarea necorespunzătoare; încălcarea principiului securității raporturilor juridice; activitatea CSM nu contribuie determinant la stoparea disfuncționalităților de sistem⁹¹;

⁷⁸ Informația privind activitatea instanțelor judecătorești în anul 2008.

⁷⁹ Legea nr.15-XVI din 03.02.2009.

⁸⁰ Ședința CSM din 26.02.2009.

⁸¹ Hotărîri ale CSM din 26.02.2009, 12.03.2009.

⁸² Sinteza activității desfășurate de organele procuraturii în decursul 2 luni 2009.

⁸³ Potrivit datelor statistice, în anul 2008 au fost condamnate 7367 de persoane, cu 2397 mai puține decît în anul 2007.

⁸⁴ Comunicat de presă al Procuraturii, 12.03.2009.

⁸⁵ Interviu președintelui CSM, acordat Agenției Info-Prim Neo; activitatea Programului pentru Buna Guvernare (MCC).

⁸⁶ Informația Departamentului de executare pentru anul 2008, www.penitenciar.gov.md.

⁸⁷ Raport de Progres Republica Moldova, Comisia Comunităților Europene, Bruxelles SEC (2009).

⁸⁸ Hotărîrea CSM despre implementarea Planului de Acțiuni de Integrare Europeană privind consolidarea capacităților sistemului judecătoresc și asigurarea independenței justiției stabilește respectivele măsuri drept prioritare pentru anul 2009.

⁸⁹ Hotărîrea CSM nr.1/1 din 22.01.2009.

⁹⁰ Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2008, www.ombudsman.md.

⁹¹ Mesajul Ministrului Justiției la Adunarea generală a judecătorilor din 06.02.2009.

- Practica judiciară nu este unificată, cauză ce afectează calitatea actului de justiție⁹²;
- Încrederea societății în justiție rămîne la un nivel redus; profesionalismul judecătorilor nu este la un nivel adecvat responsabilității și sarcinilor acestora⁹³;
- Crearea Inspecției judecătorești a fost tărăgănată, nu este asigurată pe deplin delimitarea funcțiilor acesteia cu alte organisme din structura CSM (colegiile de disciplină, de calificare);
- Continuă să se ateste fenomenul corupției și alte vicii care afectează imaginea și încrederea în justiție⁹⁴;
- Numărul documentelor executorii neîncheiate (neexecutate real) rămîne totuși destul de mare (de circa 44%); sarcina medie a executorilor judecătorești este mare (de circa 109 documente executorii), atestîndu-se o creștere permanentă⁹⁵;
- Nu este instituit un mecanism de motivare financiară a executorilor judecătorești în conformitate cu recomandările experților Consiliului Europei.

Instruirea specialiștilor din sistem / Asigurarea materială

Evoluții:

- Raportul Comisiei Comunităților Europene privind de progresul Republicii Moldova atestă pregătirea activă a implementării Legii cu privire la asistență juridică garantată de stat și continuarea programelor de instruire și de recalificare pentru judecători, procurori și executorii judecătorești, inclusiv ce ține de legislația privind drepturile omului⁹⁶;
- Formarea continuă în cadrul INJ se realizează conform programului aprobat, sînt planificate cursuri de instruire continuă a judecătorilor, personalului instanțelor judecătorești în domeniul managementului administrativ, gestionării eficiente a bugetului instanței judecătorești, standardele de performanțe ale instanțelor de judecată, etica judecătorească și altele;
- Procuratura Generală cooperează cu INJ în desemnarea de procurori formatori, a fost aprobat planul de acțiuni privind organizarea procesului de instruire inițială și continuă a procurorilor în cadrul INJ în anul 2009;
- Grație colaborării cu instituții externe au fost desfășurate mese rotunde și seminare;
- Este constituit grupul de lucru pentru elaborarea ghidului în domeniul dreptului comunitar, se realizează elaborarea Ghidului Grefierului;
- Se întreprind măsuri pentru reconstrucția sediului INJ; se inițiază posibilități de instruire a managementului INJ în școli de magistratură din statele membre ale UE;
- Continuă dotarea instanțelor, în special cu suport internațional.

Deficiențe și probleme:

- CSM constată necesitatea perfecționării pregătirii judecătorilor și angajaților aparatelor instanțelor judecătorești și necesitatea consolidării capacităților instanțelor prin optimizarea resurselor umane⁹⁷;
- Deși s-au majorat, bugetele instanțelor de judecată sînt insuficiente pentru a asigura activitatea normală de înfăptuire a justiției, nu sînt prevăzute resurse pentru investiții și reconstrucții imobiliare adecvate;
- Instanțele nu dispun de resurse pentru efectuarea procedurilor de asistență juridică internațională (traduceri, corespondență)⁹⁸;
- Judecătorii devin persoane mai vulnerabile din cauza condițiilor de lucru și salariilor necompetitive, a dotărilor insuficiente⁹⁹;
- Crearea rețelei informaționale interne în cadrul oficiilor de executare este reținută din cauza lipsei fondurilor financiare.

Căi alternative de soluționare a litigiilor / Instituțiile penitenciare

Evoluții:

- Au fost atestați primii mediatori, este aprobat modelul Registrului Atestatelor pentru desfășurarea activității de mediator¹⁰⁰;
- Este elaborat proiectul Hotărîrii Guvernului cu privire la aprobarea Condițiilor de achitare din contul statului a serviciilor de mediere în cauze penale;
- A fost aprobată Instrucțiunea cu privire la organizarea activității de probațiune sentențială în comunitate¹⁰¹;
- Conform datelor statistice, în anul 2008 cele mai multe pedepse aplicate față de persoanele condamnate au fost condamnarea condiționată - cca 29 la sută, urmată de aplicarea amenzilor (25%) și privațiune de libertate (24,3%);
- Conform datelor Departamentului Instituțiilor penitenciare, la 1 ianuarie 2009 a fost înregistrată o descreștere de circa 13, 5% a numărului persoanelor private de libertate deținute (față de începutul anului

⁹² Discursul Președintelui CSJ la întrunirea anuală a judecătorilor din 06.02.2009., www.csj.md.

⁹³ Interviu Președintelui CSJ acordat revistei „Dreptul”, www.csj.md.

⁹⁴ A se vedea și declarația deputatului Vitalia Pavlicenco, prezentată în ședința Parlamentului din 23.03.2007.

⁹⁵ Informația Departamentului de executare pentru anul 2008, www.penitenciar.gov.md.

⁹⁶ Raport de Progres Republica Moldova, Comisia Comunităților Europene, Bruxelles SEC (2009).

⁹⁷ Hotărîrea CSM nr. 48/3 din 26.02.2009.

⁹⁸ Hotărîrea CSM nr. 83/4 din 12.03. 2009.

⁹⁹ Interviu Președintelui CSJ acordat revistei „Dreptul”, www.csj.md.

¹⁰⁰ Ordinul ministrului justiției din 03.02.2009.

¹⁰¹ Ordinul DIP nr. 50 din 21.02. 2009.

2008), numărul deținuților constituind circa 6830 persoane (5470-condamnați și 1360 persoane în arest preventiv);

- În baza Legii cu privire la amnistie pînă la 1 ianuarie 2009 au fost eliberați de pedeapsă 289 deținuți, ce executau sentințe privative de libertate, iar 155 de deținuți au beneficiat de reducerea termenului de privațiune.

Deficiențe și probleme:

- Populația Republicii Moldova nu deține suficientă informație și privește cu reticență soluționarea conflictelor prin mediere¹⁰²;
- Deși administrația DIP neagă comiterea abuzurilor, se mai atestă cazuri de declarare de către deținuți a grevei foamei, în semn de protest¹⁰³.

¹⁰² Campaniile de promovare a medierii urmează să fie desfășurate abia începînd cu trimestrul doi 2009.

¹⁰³ Deținuți de la Penitenciarul nr.17 din Rezina au declarat greva foamei, protestînd împotriva abuzurilor administrației, publicația „Jurnal de Chișinău”, 10.03.2009.

Nivelul de trai al populației

Evoluții:

- În trimestrul I al anului 2009, salariul mediu lunar pe economie s-a majorat cu 12% (salariul real a crescut cu 9% în aceeași perioadă). Cel mai mult au crescut salariile în sfera bugetară: administrație publică (23%), învățământ (20%), sănătate și asistență socială (19.2%). Deși majorările respective trebuie să constituie o prioritate pentru guvern în condițiile în care salariul mediu în sfera învățământului și a sănătății este inferior salariului mediu pe economie, de această dată logica acestei acțiuni a fost una pre-electorală. Încă la începutul anului de studii 2008/2009 Guvernul se împotriva creșterii salariilor profesorilor pe motivul lipsei mijloacelor financiare; aparent, aceste mijloace au fost găsite în pofida efectelor crizei economice globale ale cărei efecte sînt deja bine simțite și în Republica Moldova.
- De la început de an guvernul Republicii Moldova a negociat finanțare adițională din partea Asociației Internaționale pentru Dezvoltare în valoare de 10 mil. USD pentru proiectul Investiții și Servicii Rurale II. De asemenea, împreună cu Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă a fost elaborat un program de investițional de servicii financiare rurale și marketing în valoare de 13 mil. USD. Scopul acestora este de a sprijini serviciile de consultanță rurală, dezvoltarea afacerilor rurale și creșterea participării populației rurale în activitățile economice generatoare de venituri. Programul IFAD prevede acordarea de credite fermierilor prin intermediul băncilor comerciale și instituțiilor de microfinanțare. Succesul programului în vederea atingerii obiectivului de creștere a nivelului de trai al populației rurale va depinde de modalitatea de acordare a creditelor și accesul egal al fermierilor la finanțare.
- Salariul minim lunar pentru 2009 a fost stabilit de 600 lei¹⁰⁴ (în comparație cu 400 lei din iulie 2007 pînă în decembrie 2009).

Probleme și deficiențe:

- Reîntoarcerea migranților este o problemă majoră cu care se va confrunta Moldova în anul 2009 datorită lipsei ofertei suficiente de locuri de muncă în economia națională. Datele BNS arată că în anul 2008 numărul emigranților (309.7 mii) era cu 7.7% mai mic ca în anul precedent. Această tendință continuă și în 2009, cel mai mult fiind afectați migranții care au lucrat în sfera construcțiilor în Rusia, dar și reîntoarcerea forțată a emigranților în țările UE capătă amploare. Astfel, conform prognozelor Băncii Mondiale, rata șomajului poate depăși 10% în 2009¹⁰⁵ (rata șomajului în 2008 a fost de 4%).
- Cu ritm impresionant scad și remitențele. Conform balanței de plăți în ultimul trimestru al anului 2008 acestea au scăzut cu 16.5% față de trimestrul precedent și au înregistrat o creștere de doar 3.8% față de aceeași perioadă a anului 2007, în urma unei creșteri constante de doua cifre începînd cu anul 2000. Tendințele nu s-au schimbat nici în 2009; transferurile de peste hotare prin intermediul sistemului bancar au înregistrat o scădere de 27% și respectiv 32% în primele 2 luni ale anului. Astfel, gospodăriile casnice dependente de remitențe sînt supuse unui risc înalt de reducere a veniturilor în acest an.
- Reducerea veniturilor bugetare ca urmare a scăderii consumului final și a activității economice în țară pune sub pericol posibilitatea achitării pensiilor, indemnizațiilor, dar și a salariilor în sectorul bugetar. FMI deja a sugerat reducerea cheltuielilor pentru salariile din sfera bugetară astfel încît acestea să nu depășească 10% din PIB.

Consolidarea creșterii economice

Evoluții:

- Principala sursă a creșterii economice pe parcursul ultimilor opt ani – consumul final al gospodăriilor casnice – a reacționat aproape imediat la criza economică globală. Reducerea veniturilor disponibile ale populației a cauzat reducerea consumului final încă în ultimul trimestru al anului 2008 (cu aproximativ 25% față de trimestrul IV al anului 2007). Deși datele privind PIB-ul în primul trimestru al anului încă nu sînt disponibile, evoluțiile negative ale încasărilor la bugetul de stat din TVA indică continuarea trendului de reducere a consumului. Aceasta s-a manifestat prin scăderea vânzărilor cu amănuntul cu 5% în primele trei luni față de aceeași perioadă a anului precedent; aceasta a fost din contul reducerii vânzării de mărfuri nealimentare cu 10.5%, în timp ce comerțul cu produse alimentare a continuat cu o creștere de 7.2%. Volumul serviciilor cu plată prestate populației s-a menținut la nivelul anului 2008 în primul trimestru.
- Investițiile, care din 2005 au avut un rol mai important la creșterea economică, înclinînd balanța din favoarea consumului, de asemenea urmează un trend negativ de la începutul anului. Investițiile în capital fix au scăzut cu 40% în primul trimestru al anului față de perioada similară a anului precedent. Cel mai semnificativ s-au redus investițiile firmelor străine (cu 60%). Astfel, după reducerea de circa două ori a ISD în trimestrul IV față de trimestrul III al 2008 (și cu 31% față de trimestrul similar al anului precedent), declinul acestora pare să se agraveze.
- Reducerea cererii interne, dar și mai pronunțată a cererii externe, a cauzat declinul producției industriale din majoritatea sectoarelor industriale (scăderea totală a producției industriale fiind de 25% în primul trimestru față de anul precedent), cu excepția unor ramuri ale industriei alimentare și a producerii mașinilor și aparatelor electrice. Cel mai puternic au fost afectate industria vinului (în scădere cu 35%), cu peste 50% a scăzut industria extractivă ca urmare a înghețării multor proiecte din sectorul construcțiilor. Fabricarea

¹⁰⁴ Hotărârea Guvernului nr. 15 din 19.01.2009 privind stabilirea cuantumului salariului minim pe țară.

¹⁰⁵ <http://www.worldbank.org.md/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/MOLDOVAEXTN/0,,contentMDK:22165459~menuPK:50003484~pagePK:2865066~piPK:2865079~theSitePK:302251,00.html>

produse textile a scăzut cu 30% și a articolelor de îmbrăcăminte cu 24% ca urmare a reducerii cererii externe și chiar rezilierii contractelor cu unele companiile comanditare. O reducere importantă s-a înregistrat și în producția de materiale nemetalifere (cu 40%).

- Criza imobiliară, care de mult timp a afectat țările dezvoltate pare a ajuns și în Moldova, în primul trimestru înregistrându-se o scădere a lucrărilor în antrepriză cu 41% față de aceeași perioadă a anului 2008. Cel mai puternic declin este înregistrat în lucrările de construcții noi (atât rezidențiale, cât și nerezidențiale). Evoluțiile din sector au cauzat și reducerea salariilor, după o creștere impresionantă pe parcursul ultimilor cinci ani când salariul în sectorul construcțiilor a ajuns cu mult peste media pe economie.
- Transportul de mărfuri s-a dovedit a fi foarte sensibil la evoluțiile menționate, declinul în primul trimestru fiind de 65% față de trimestrul I al anului 2008. Unica evoluție pozitivă a înregistrat-o transportul mărfurilor pe cale fluvială în urma deschiderii portului Giurgiulești. Totuși, recuperarea investițiilor în port va dura mai mult decât s-ar fi preconizat datorită prognozelor economice negative în acest an.
- Unicul sector în care s-a înregistrat creștere pozitivă a fost agricultura care a crescut cu 6,3% în primul trimestru față de anul precedent. Totuși, nu ne putem aștepta la menținerea aceleași rate de creștere pe tot parcursul anului.
- În martie Guvernul a adoptat hotărârea cu privire la programul de dezvoltare a industriei ușoare până în anul 2015¹⁰⁶ luând în considerație rolul important al acesteia în exporturile moldovenești (circa 26% din totalul exporturilor în ultimii ani). Programul prevede trecerea treptată de la sistemul de lohn (care în prezent constituie 95% din producția totală de îmbrăcăminte pe republică) la alte forme de conlucrare internațională ca FOB, marcă privată și marcă proprie fără a lua în considerație însă descreșterea care are loc în sector în baza reducerii cererii externe. Printre acțiunile generale de susținere a sectorului ca asigurarea industriei cu forță de muncă, ridicarea productivității muncii, creșterea valorii adăugate se propune și scutirea de TVA la importul materiei prime a întreprinderilor care lucrează în sistem FOB sau marcă proprie cu condiția exportului produselor finite. Aceste condiții însă vor putea fi aplicate la puține întreprinderi conform prognozelor. Important este ca programul și acțiunile propuse să nu rămână la nivel declarativ după cum s-a întâmplat și cu alte documente strategice.

Deficiențe și probleme:

- Prognozele creșterii economice au fost revizuite deja de câteva ori de la început de an. FMI prognozează un declin de 5% în 2009 pentru Republica Moldova și stagnare în 2010¹⁰⁷. Luând în considerație scăderea investițiilor și a producției în sectorul industrial, construcțiilor și serviciilor, care de altfel a fost una din cele mai puternice din CSI, prognozele FMI par încă destul de optimiste.
- Prognozele economice pentru principalii parteneri comerciali ai Republicii Moldova de asemenea rămân pesimiste, ce va condiționa și întârzierea redresării economiei moldovenești în condițiile reducerii pieței externe de desfacere. De asemenea, conform prognozelor UNCTAD se vor reduce și ISD în țările în curs de dezvoltare mai rapid decât în statele dezvoltate.¹⁰⁸
- În pofida simptomelor tot mai puternice ale crizei economice globale, Guvernul Republicii Moldova nu a întreprins măsuri concrete pentru stimularea consumului sau susținerea producătorilor, fiind mult mai preocupat de alegerile și campania electorală. Iar unica inițiativă de stimulare a producătorilor propusă de Ministrul Economiei și al Comerțului de a subvenționa creditele pentru producătorii autohtoni nu este fezabilă în condițiile actuale. După cele mai simple calcule matematice, în formatul propus de guvern subvenționarea ar necesita cca. 1 mlrd. MDL anual, resurse greu de alocat luând în considerație reducerea semnificativă a veniturilor bugetare.

Stabilitate macroeconomică și financiară

Evoluții:

- Tendințele deflaționiste din anul precedent au continuat și în primul trimestru al anului 2009. De la începutul anului s-a înregistrat o deflație de 2% a prețurilor de consum (3,8% la produsele alimentare și 2% la produsele nealimentare). De asemenea a scăzut și Indicele Prețurilor Producătorilor Industriali cu 3% de la început de an. Acesta a permis Băncii Naționale relaxarea moderată a politicii monetare. Astfel, de la începutul anului BNM a redus rata de bază a dobânzii la principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt de la 12,5% la 11%.
- Însă acțiunile menționate nu au contribuit la ieftinirea creditelor. Ratele dobânzilor la creditele acordate de băncile comerciale chiar au crescut. Mai mult ca atât, creditele acordate economiei s-au redus la aproximativ 50% comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent. Băncile comerciale ezită să acorde credite și preferă îmbunătățirea în continuare a indicatorilor lichidității în cazul unor eventuale extrageri ale depozitelor.
- O altă evoluție care a devenit importantă și alarmantă o dată cu reducerea intrărilor de valută în țară este stabilitatea leului moldovenesc. De la începutul anului MDL s-a depreciat cu 5,4% față de USD și cu 2% față de EURO, pe fundalul depreciilor mai acute a monedelor naționale din regiune, îndeosebi până la sfârșitul anului 2008. Menținerea cursului însă a fost implicat costuri deosebit de mari. De la începutul anului rezervele valutare internaționale au scăzut cu 28,5%, ceea ce este alarmant. Deși acestea încă acoperă 3 luni de import, această reducere semnificativă nu este binevenită și a reprezentat o strategie politică în condițiile preelectorale. Vînzările de valută în această perioadă au atins un nivel record, fiind vîndute 465 mil USD.

¹⁰⁶ Aprobata prin Hotărârea Guvernului nr. 223 din 19.03.2009

¹⁰⁷ World Economic Outlook. Crisis and Recovery, IMF, 2009

¹⁰⁸ <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=4831&lang=1>

6. DEZVOLTARE ȘI REFORME SOCIALE

Dialogul social în ocuparea forței de muncă

Evoluții

- La 3 februarie 2009 a fost aprobat în primă lectură de către Parlamentul RM proiectul Strategiei Naționale de tineret pentru anii 2009-2013, care intră în vigoare la 7 aprilie 2009. Strategia a fost elaborată într-un mod participativ cu implicarea organizațiilor de tineret în cadrul forumurilor republicane. În vederea realizării prevederilor strategiei pentru perioada respectivă au fost prevăzute peste 1 miliard 600 milioane lei pentru acordarea de credite întru susținerea economică a tineretului.
- La 10 februarie 2009 Cabinetul de miniștri a aprobat Planul de acțiuni pentru ocuparea forței de muncă pentru anul 2009, care are drept scop promovarea politicilor active, ameliorarea situației pe piața forței de muncă, reducerea șomajului, îmbunătățirea calității și creșterii productivității muncii, precum și consolidarea coeziunii și incluziunii sociale, îndeosebi prin combaterea oricăror forme de discriminare pe piața muncii. Planul mai include și unele măsuri de dezvoltare a economiei naționale prin susținerea antreprenoriatului, inovației, a unui mediu de afaceri favorabil pentru întreprinderile mici și mijlocii din Republica Moldova.

Deficiențe și probleme:

- Deficiențe și probleme majore în această perioadă nu au fost semnalate. Totodată alarmante sunt datele ANOFM, potrivit cărora numărul șomerilor aflați la evidență la finele lunii, pentru perioada ianuarie-martie 2009 a fost în creștere simțitoare, cu 29% în luna februarie și 18% în martie 2009.

Egalitate de genuri

Evoluții:

- Evoluții semnificative în carul perioadei analizate nu au fost observate.

Deficiențe și probleme:

- Aprobarea proiectului politicii naționale pentru asigurarea egalității de gen, precum și planurilor de acțiuni pe termen mediu și lung aferente implementării acestora sunt tergiversate. Documentele strategice care au suferit în timp o serie de modificări propuse de ministerele de resort, urmează să fie avizate de către Ministerul Justiției, Centrul pentru combaterea crimelor economice și corupției, precum și de către Direcția coordonare politici și asistență externă a Aparatului Guvernului.

Sănătate și siguranță la locul de muncă

Evoluții:

- La 17 februarie 2009 a intrat în vigoare Hotărârea de Guvern nr.95 pentru aprobarea unor acte normative privind implementarea Legii securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10 iulie 2008, prin care sunt aprobate o serie de regulamente, inclusiv Regulamentul privind modul de organizare a activităților de protecție a lucrătorilor la locul de muncă și prevenire a riscurilor profesionale, Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a comitetului pentru securitate și sănătate în muncă, etc. Elaborarea actelor normative în cauză a fost un proces de lungă durată ca urmare a tergiversării aprobării Legii securității și sănătății în muncă, discutarea proiectului căreia fiind începută încă în trimestrul III al anului 2007, urmează să observăm cât va dura procesul punerii în aplicare a prevederilor respective.
- La 10 februarie 2009 a intrat în vigoare Hotărârea de Guvern nr. 257 privind aprobarea Strategiei Sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei Sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane pe anii 2009–2011. Cele două documente oferă cadrul juridic necesar pentru implementarea unei abordări sistematice în asistența și protecția victimelor și a potențialelor victime ale traficului prin intermediul Sistemului Național de Referire (SNR). Conform strategiei se preconizează includerea tuturor comunelor în SNR, astfel încât acest sistem să funcționeze pe întreg teritoriul Republicii Moldova;
- La 10 februarie 2009 Guvernul Republicii Moldova a aprobat modificarea Regulamentului privind remunerarea angajaților din instituțiile medico-sanitare publice încadrate în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală. Proiectul regulamentului prevede majorarea salariului pentru I categorie de calificare de la 615 MDL la 750 MDL începând cu 1 martie anul curent. Salariul pentru această categorie va fi majorat cu 22% față de salariul stabilit în anul 2008. Totuși, salariile rămân a fi foarte mici inclusiv cu majorările efectuate, constituind doar 58% din coșul minim de consum, care potrivit datelor BNS constituia în perioada analizată circa 1300 MDL.

Deficiențe și probleme:

- Prevederile Legii securității și sănătății în muncă, aprobată de Parlament în 2008, nu sunt întru totul respectate de către angajatori, în special în cazurile de admitere la lucru a persoanelor fără pregătire

profesională și fără instruire în materie de securitate și sănătate în muncă, prestarea muncii în condiții de risc sporit, aplicarea unor tehnologii depășite și periculoase. Aplicarea legii în cauză ar fi trebuit să fie cu atenție urmărită de către organele de resort în domeniul inspecției muncii, în vederea asigurării executării angajamentelor țării noastre față de OIM.

Protecția și integrarea socială

Evoluții:

- La 20 ianuarie 2009 a intrat în vigoare Hotărârea de Guvern nr. 1512 cu privire la aprobarea Programului național privind crearea sistemului integrat de servicii sociale pe anii 2008-2012. Scopul de bază al programului în cauză este extinderea rapidă a serviciilor sociale comunitare și specializate și eficientizarea serviciilor sociale cu specializare înaltă. Concomitent, se dorește prin implementarea programului respectiv să se reducă costurile actuale prin combinarea măsurilor de prevenire și reabilitare, precum și soluționarea cazurilor la nivel comunitar. Pentru prima dată, la nivel național, prin acest Program se va încerca dezvoltarea de servicii sociale în vederea reducerii excluziunii sociale, concept relativ nou pentru țara noastră, și îmbunătățirii calității vieții persoanelor în dificultate.
- La 10 martie 2009 a intrat în vigoare Hotărârea de Guvern nr.197 prin care este stabilit coeficientul indexării pensiilor de 20% la câteva categorii de pensii, inclusiv pensiile pentru limita de vârstă, pensiile de invaliditate, pensiile de urmaș, etc. Potrivit CNAS pensiile indexate vor primi circa 653 mii de persoane. Prin aceeași hotărâre vor fi indexate și pensiile militarilor cu 13%. Credem este vorba despre o majorare a pensiilor, întru cât indexarea ar presupune mărirea pensiilor proporțional cu cheltuielile suportate de beneficiari pentru diverse servicii, inclusiv întreținerea locuinței, medicamente și alimente – toate costuri care sunt mult peste cuantumul pensiilor indexate. Potrivit datelor Băncii Mondiale inflația anuală a alimentelor a avansat doar în luna mai 2008 la 24%, prețurile la principalele alimente crescând și rămânând în creștere cu 20% la pâine, 56% la fructe și 24% la produse lactate. Costul tuturor alimentelor este în creștere și în 2009, potrivit aceleiași surse, în condițiile în care circa 28% din cetățeni trăiesc în sărăcie;
- La 13 ianuarie 2009 intră în vigoare Hotărârea de Guvern nr. 1479 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru serviciul de asistență parentală profesionistă. Aprobarea acestor standarde ar putea avea pe viitor un impact benefic asupra dezvoltării sistemului național de protecție socială a copiilor în situație de risc din Moldova. Vom menționa că reformarea sistemului național de protecție socială în țara noastră presupune implementarea pe larg a serviciilor sociale alternative și reducerea nivelului de aplicare a serviciilor publice de tip rezidențial.
- Începând cu 1 ianuarie 2009 indemnizațiile acordate familiilor cu copii au fost majorate în baza prevederilor Legii bugetului de stat și a Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul 2009. Majorarea cu 5% a indemnizației lunare pentru creșterea copilului până la vârsta de 3 ani, precum și majorarea indemnizației unice la nașterea copilului reprezintă evoluții pozitive în acest sens. Totodată indemnizațiile acordate mamelor sunt din cele mai mici în profil regional și european, fiind chiar sub nivelul României, care rămâne în urma majorității statelor din UE, inclusiv Slovenia, unde indemnizația pentru creșterea copilului este echivalentă cu salariul, țările baltice, etc.

Deficiențe și probleme:

- Rămâne o provocare majoră elaborarea mecanismului de implementare a Programului Național privind crearea sistemului integrat de servicii sociale pe anii 2008 – 2012 și finanțarea acestuia dat fiind resursele financiare precare disponibile pentru anul curent și cei succesivi;
- În pofida indexării anumitor categorii de pensii, Republica Moldova rămâne pe locul 8 în CSI după mărirea pensiilor minime. Potrivit datelor BNS, în luna februarie 2009, în Moldova unui pensionar îi revenea în mediu doar 45 USD.

Sănătatea publică

Evoluții:

- La 3 februarie 2009, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.22-XVI pentru completarea articolului 4 din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală. Legea în cauză își propune să extindă mecanismul de protecție financiară în caz de boală asupra persoanelor din familii defavorizate, care au dreptul la ajutor social, în conformitate cu Legea nr.133-XVI din 13 iunie 2008, astfel contribuind la realizarea obiectivelor stabilite în Strategia națională de dezvoltare a sistemului de sănătate pentru perioada 2008-2017.

Deficiențe și probleme:

- Potrivit datelor și analizelor Președinției RM, cadrul legal cu privire la protecția drepturilor și sănătății consumatorilor de pe piața internă este imperfect, iar organele de stat competente și abilitate în domeniu, inclusiv Ministerul Economiei și Comerțului, Ministerul Sănătății, Ministerul Agriculturii și industriei alimentare, își exercită ineficient funcțiile în domeniul respectiv. Este necesară crearea unui grup de lucru în vederea elaborării de propuneri de perfecționare a cadrului legislativ și instituțional în acest domeniu.

7. COMERȚUL INTERNAȚIONAL

Relații comerciale

Evoluții:

- Pentru primele două luni ale 2009 datele statistice arată consolidarea poziției pieței europene comunitare în topul destinațiilor pentru exporturile moldovenești pe fundalul scăderii valorii exporturilor moldovenești în toate direcțiile ca rezultat al crizei economice mondiale;
- Exportatorii din Moldova continuă să beneficieze de avantajele acordate sub regimul de Preferințe Comerciale Autonome. Conform datelor Ministerului Economiei și Comerțului în primul trimestru cotele pentru export de vin au fost utilizate în proporție de 32%, zahăr – 38.8%, orz – 15.1% și porumb în proporție de 9.4%. Companiile din Moldova în continuare nu pot beneficia de preferințele pentru export al produselor de origine animalieră din cauza neasigurării respectării normale sanitare europene.
- Negocierile privind un eventual acord de liber schimb între Uniunea Europeană și Republica Moldova ar putea începe în toamnă, ca variantă cea mai optimistă. Autorități moldovene trebuie să-și concentreze eforturile asupra stabilirii priorităților și elaborării poziției în privința viitorului acord.

Deficiențe și probleme:

- Existența unor bariere interne „beyond borders” rămîne a fi un obstacol important în dezvoltarea relațiilor comerciale cu Uniunea Europeană. Republica Moldova nu depune suficiente eforturi pentru înlăturarea acestora, incapacitatea de a asigura implementarea normelor sanitare europene fiind un exemplu elocvent în acest sens. Lipsa de progrese în asemenea domenii ar putea submina serios poziția Republicii Moldova în procesul negocierii unui eventual acord de liber schimb. Cu alte cuvinte, de ce Moldovei ar trebui să i se ofere o extindere și aprofundare a regimului comercial, dacă nu poate folosi plenar nici beneficiile regimului existent?

Promovarea și dezvoltarea exporturilor

Evoluții:

- În primul trimestru al 2009 în comerțul extern s-a observat o tendință necaracteristică – diminuarea deficitului comercial, care față de aceeași perioadă a anului precedent a scăzut cu aproape 28,7% și a constituit 502 mln. USD¹¹². Micșorarea deficitului are loc pe fundalul scăderii dramatice a fluxurilor comerciale: exporturile au scăzut cu 18,2%, iar importurile cu 25,2%. Atît exporturile, cît și importurile au fost negativ afectate de criza financiară și economică globală. Cererea pentru exporturile moldovenești a scăzut practic în toate țările, totuși această scădere este mai pronunțată în cazul țărilor CSI. Negativ sunt afectate și diferite categorii de exporturi atît cele legate de lanțurile europene de producere (textile, -25.2%), cît și cele „neaoșe” pentru Moldova (produse alimentare, băuturi și tutun, -18,4%).
- În același timp, importurile sunt negativ influențate de micșorarea consumului intern, susținut în marea parte de remitențele și care au scăzut în primul rînd de scăderea remitențelor, care în primele 2 luni ale 2009 s-au diminuat cu peste 30% față de perioadă similară a anului precedent. Faptul că, perspectivele economice imediate pentru migrații moldoveni peste hotare rămîn relativ nefavorabile (Europa de Vest) sau considerabil nefavorabile (sectorul construcții, CSI) putem considera că remitențele nu vor mai alimenta în aceeași măsură importurile și ca rezultat acestea din urmă se vor micșora în continuare;
- Cu toate că se observă o scădere pronunțată a exporturilor în toate direcțiile, ponderea exporturilor în UE și în special pe piața română continuă să se mărească din contul exporturilor în țările CSI. În primul trimestru al 2009 UE și România dețineau cîte 55.1% și 20.5%, respectiv. De menționat că exporturile către toți parteneri majori (cu o pondere peste 5% în totalul exporturilor) s-au comprimat semnificativ;
- Criza economică mondială a lovit puternic practic în toate categoriile de exporturi moldovenești. Cel mai mult au suferit exporturi de metale care a scăzut cu aproape 85% pe fundalul comprimării drastice a cererii pentru materia primă, alte exporturi precum textile, produse alimentare, etc. care au scăzut cu rate de la 60% pînă la 25%. Doar exporturi de „mașini și echipamente” (care au început să avanseze ca unul din exporturile principale abia în 2008) și „produse vegetale” și „produse chimice” par să se descurce bine în timpurile crizei. Aceste exporturi nu doar și-au augmentat ponderea, dar și au crescut destul de puternic ca valoare.

Deficiențe și probleme:

- Deocamdată nu există semne că sfîrșitul crizei economice se apropie. Aceasta înseamnă că fluxurile comerciale vor rămîne în continuare sub presiune, lucru observat și la nivel global. Astfel, Organizația Mondială a Comerțului prognozează diminuarea fluxurilor comerciale globale cu 9% în 2009: prima scădere din 1982. Este clar că nici exporturile moldovenești nu sunt imune acestor riscuri globale în plina amploare. Decelerarea creșterii economice sau chiar recesiunea economică în țările partenere înseamnă nu doar scăderea cererii pentru produsele moldovenești, dar și cererea anemică pentru brațe de muncă moldovenești. Subțierea influxului de remitențe deja a afectat negativ cererea de consum și importurile și există toate semne că aceste efecte se vor propaga în continuare. Facilitarea comerțului trebuie să reprezinte o preocupare prioritară a autorităților și eliminarea barierei interne ar fi o măsură care nu implică mari costuri, dar ar rezulta în beneficii imediate și palpabile.

¹¹² Aici și în continuare (în afară de statistica băuturilor alcoolice) datele BNS.

Standarde sanitare și fitosanitare

Evoluții:

- Progrese semnificative în primul trimestru nu au fost înregistrate. În discuție se află câteva proiecte de norme sanitare-veterinare și reglementări tehnice relevante. A fost elaborat și este trimis pentru aprobare în Guvern Regulamentul privind certificarea animalelor și produselor de origine animală, care este armonizat cu prevederile Directivei Consiliului Uniunii Europene nr. 96/93/CE din 17 decembrie 1996 privind certificarea animalelor și a produselor animaliere;
- A început să funcționeze Agenția Sanitar-Veterinară și pentru Siguranța Produselor de Origine Animală, care este agenția publică centrală responsabilă de implementarea și monitorizarea politicii și strategiilor în domeniul sanitar-veterinar, și al siguranței produselor de origine animală și de exercitarea controlului și supravegherii siguranței materiei prime și produselor de origine animală și sănătății animalelor, precum și a activității exploatațiilor zootehnice. Activitatea Agenției este susținută de proiecte FAO, Banca Mondială și Uniunea Europeană. Agenția are și pagina-web, care deocamdată are o valoare informațională limitată, de pildă lipsesc totalmente statistice relevante sectorului, etc.;

Deficiențe și probleme:

- Se atestă în continuare un progres lent în privința dezvoltării Sistemului Informațional Automatizat de Identificare și Trasabilitate a Animalelor și echiparea laboratoarelor de referință; ambele critice pentru calificarea exporturilor de produse de origine animalieră din Moldova pe piața UE.

8. CLIMATUL DE AFACERI

Evoluții:

- Printr-o Hotărîre de Parlament a fost aprobat Regulamentul privind modul de utilizare a mijloacelor fondului pentru subvenționarea producătorilor agicoli care a fost stabilit în sumă de 313,5 milioane lei, față de 270 milioane lei în 2008¹¹³. Evident o majorare atât de neesențială a fondului nu va putea soluționa problema insuficienței de investiții capitale, modernizarea utilajului și, respectiv, sporirea randamentelor în agricultură. Conform anexei nr. 1 al prezentului Regulament, Fondul compensează doar 15% din prețul tehnicii și utilajului agricol procurat, 30% pentru tractoarele și combinele cu capacitate mai mare, precum și de la 20% la 30% pentru diverse echipamente destinate irigațiilor. Asemenea condiții continuă să favorizeze companiile de talie mare, pe când gospodăriile țărănești rămân incapabile de a face față efortului financiar la procurarea utilajului agricol. O altă dificultate, în special pentru întreprinderile mici, constă în posibilitatea de a beneficia de subvenții doar la prezentarea documentelor confirmative efectuării plății pentru utilaj, echipament etc. Prin urmare, insuficiența mijloacelor bănești în întreprinderile agricole și a ezitării băncilor comerciale de a credita activități cu un grad sporit de risc, formează bariere semnificative în vederea disponibilizării resurselor necesare achiziționării bunurilor care fac obiectul subvenționării.
- La data de 27 ianuarie 2009 a fost contrasemnată Hotărîrea de Guvern privind inițierea negocierilor asupra proiectului Acordului de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Comisia Comunităților Europene pentru Proiectul de reabilitare a drumurilor din Moldova. Luînd în considerație importanța relansării infrastructurii, și în special a drumurilor, asupra ameliorării mediului investițional, asemenea inițiative sunt binevenite în măsura în care obiectivele prestabilite sunt realizabile.
- La data de 10 februarie 2009, Guvernul a emis o Hotărîre cu privire la aprobarea Programului de Dezvoltare a industriei electronice pînă în anul 2005. Luînd în considerație necesitatea dezvoltării unor ramuri ale industriei științifice, care asigură randamente sporite, implementarea eficientă a unei asemenea strategii contribuie la ameliorarea climatului investițional în acest sector. Implementarea Strategiei va viza perfecționarea cadrului regulatoriu al industriei electronice, atragerea investițiilor, promovarea producției autohtone, formarea potențialului de cadre calificate, stimularea inovațiilor, transferului tehnologic și producerii. Totuși, o deficiență fundamentală a Strategiei vizate constă în lipsa unei acoperiri financiare sustenabile. Astfel, un Plan de acțiuni ce urmărește perioada 2009-2015 din partea bugetului de stat au fost prevăzute doar circa 4,5 milioane lei, alte costuri urmînd să fie identificate ulterior și/sau suportate de agenți economici locali și investitori străini.
- Printr-o Hotărîre de Guvern a fost aprobat Programul de stat de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2009-2011¹¹⁴ fiind o continuare a Strategiei similare implementată în perioada 2006-2008. Pe lîngă asigurarea unui cadru regulatoriu favorabil activității IMM-urilor, promovarea culturii antreprenoriale, dezvoltarea competitivității și a dialogului cu Guvernul, prioritățile strategice mai cuprind un șir de scheme inovative privind facilitarea accesului IMM-urilor la sursele de finanțare. Instituția responsabilă de efectuarea monitorizării și evaluării de sinteză a implementării Programului este desemnată Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii.
- La data de 19 martie 2009 a fost aprobat Programul de dezvoltare a industriei ușoare pînă în anul 2015¹¹⁵ avînd drept obiectiv principal asigurarea unei dezvoltări durabile a industriei ușoare și transformarea acesteia în una din ramurile-cheie ale economiei naționale. Programul include un plan de acțiuni care urmează a fi implementat în două etape: prima (2009-2010) va urmări facilitarea conlucrării cu organele administrației publice centrale și locale, reformarea sistemului de educație profesională, promovarea produselor autohtone și atragerea mijloacelor donatorilor străini; cea de-a doua etapă (2011-2015) presupune reutilizarea instituțiilor de învățămînt, precum și creditarea întreprinderilor din ramură în vederea suplimentării și modernizării utilajului existent. Cu toate acestea, modalitatea de finanțare prevăzută pentru respectivul plan de acțiuni relevă lipsa voinței politice pentru realizarea unor asemenea obiective strategice, finanțarea căroră de la bugetul de stat presupune costuri de oportunitate considerabile pentru guvernare. Prin urmare, o strategie de importanță națională se prevede a fi finanțată în proporție circa 5% din bugetul de stat, restul costurilor fiind suportate de donatori străini sau de însuși agenții economici care urmează să fie beneficiarii direcți ai prezentei Strategii.
- Agenția Națională pentru Protecția Concurenței a emis o serie de Hotărîri conform cărora a fost stabilită situația dominantă a agenților economici care activează pe piața producerii și furnizării energiei electrice, termice, serviciilor de alimentare cu apă, evacuare și epurare a apelor uzate. Aceste prevederi oferă posibilitatea Agenției, în baza Legii cu privire la protecția concurenței¹¹⁶, de a asigura controlul de stat asupra piețelor menționate pentru a nu admite abuzul de situația dominantă a unui agent economic, în special în cazul constatării prețurilor monopoliste ridicate.

Deficiențe și probleme:

- Pentru prima dată din ultimii ani, trimestru patru 2008 a înregistrat o descreștere a investițiilor străine directe în economia națională, tendință care, potrivit estimărilor noastre, a continuat și în primul trimestru 2009. Astfel, în ultimele trei luni din 2008 influxul ISD a constituit 133,9 milioane USD, ceea ce constituie cu -48,3% față de trimestrul trei 2008 și cu -32,6% mai puțin față de aceeași perioadă din 2007. Subscrierile la capital social al întreprinderilor de asemenea s-au diminuat de la 162,1 milioane USD în trimestru trei pînă la

¹¹³ Hotărîre de Parlament nr. 312-XVI din 25.12.2008 și publicată în Monitorul Oficial Nr. 7-9 din 20.01.2009

¹¹⁴ Hotărîre de Guvern nr. 123 din 10 februarie 2009 cu privire la Programul de stat de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2009-2011.

¹¹⁵ Hotărîre de Guvern nr. 223 din 19 martie 2009 cu privire la Programul de dezvoltare a industriei ușoare pînă în anul 2015.

¹¹⁶ Legea nr. 1103-XIV din 30 iunie 2000 cu privire la protecția concurenței

115,7 milioane USD în trimestrul patru 2008 (-28,7%), deși s-au majorat față de octombrie-decembrie 2007 (+15,2%).¹¹⁷ Totuși, influxul total de ISD la sfârșitul anului a constituit 712,8 milioane USD sau cu +44,5% mai mult față de 2007, ceea ce a depășit cu puțin estimările oficiale. Astfel, reducerea vizibilă din ultimul trimestru a fost cauzată de primele efecte ale crizei financiare și economice mondiale, acutizarea căreia va marca reducerea influxului de investiții străine directe și în primul trimestru 2009. În această perioadă comportamentul investițional a mai fost influențat de alegerile parlamentare din aprilie, fapt ce a plasat investitorii în faza de așteptare privind evoluțiile postelectorale. Cert este faptul că primul trimestru 2009 a demonstrat definitiv lipsa imunității economiei moldovenești față de actuala criză economică ceea ce, în mod incontestabil, sa va reflecta asupra climatului investițional autohton.

- Criza financiară și economică mondială, precum și așteptările privind evoluțiile postelectorale au afectat drastic activitatea investițională în capital fix atât a întreprinderilor cu capital autohton, cât și a celor cu capital străin pe parcursul primului trimestru. Astfel, volumul de investiții în capital fix finanțate din mijloace proprii a constituit 705,8 milioane lei sau cu -26,2% mai puțin față de ianuarie-martie 2008; volumul de investiții finanțate din mijloacele investitorilor străini s-a redus cu -58,4%, constituind 221,8 milioane lei la finele primului trimestru 2009¹¹⁸.
- Reducerea dramatică a volumului mărfurilor transportate (-64%), producției industriale (-24%), lucrărilor în antrepriză a organizațiilor de construcții (-41,3%), comerțului intern cu mărfuri (-5,6%) în primul trimestru 2009 față de aceeași perioadă a anului precedent relevă măsura în care a fost afectat mediul de afaceri autohton drept urmare a răcirii cererii atât interne, cât și externe.
- La data de 20 ianuarie 2009 prin Decret prezidențial a fost promulgată Legea pentru modificarea și completarea Legii insolvenței¹¹⁹ conform căreia Guvernul poate decide prelungirea cu până la 3 ani a Procedurii Planului pentru întreprinderile considerate strategice față de care a fost aplicată procedura de insolvență. Această decizie vizează în special S.A. „Termocom” la care procedura de insolvență urma să expire la finele anului 2008. Totuși, faptul că Guvernul devine singura autoritate competentă în vederea prelungirii în mod unilateral a procedurii respective, precum și nespecificarea criteriilor care ar sta la baza unor asemenea decizii creează spațiu pentru abuzuri și coruptibilitate în procesul implementării acestei Legi în beneficiul altor agenți economici, fapt ce va afecta negativ concurența de piață.
- Amnistiiile fiscale, odată începute, cu greu mai pot fi oprite. Parlamentul Republicii Moldova a votat o nouă Lege¹²⁰ conform căreia s-au anulat datoriile privind dobânzile și penalitățile aferente împrumuturilor recreditate de Ministerul Finanțelor în anii 1993-1996 pentru 13 întreprinderi din sectorul agroalimentar la situația din 31 decembrie 2008. Valoarea întregii datorii anulate a constituit 23,6 milioane lei și a avut drept motivație oficială necesitatea de redresare economico-financiară a unor agenți economici din sectorul respectiv. Totuși, luând în considerație lipsa de transparență, precum și a criteriilor în baza cărora s-a făcut selecția întreprinderilor care au beneficiat de o asemenea „iertare”, inițiativa respectivă subminează disciplina financiară a agenților economici, și, respectiv, influențează negativ climatul de afaceri autohton.

¹¹⁷ http://bnm.md/md/balance_of_payments, „Balanța de plăți a Republicii Moldova pentru primele 9 luni ale anilor 2007 – 2008” Prezentare standard, succintă”.

¹¹⁸ Biroul Național de Statistică.

¹¹⁹ Decret nr. 2072-IV, Chișinău, 20 ianuarie 2009 privind promulgarea Legii pentru modificarea și completarea Legii insolvenței nr. 632-XV din 14 noiembrie 2001

¹²⁰ Lege nr. 2-XVI din 2 februarie 2009 cu privire la măsurile de redresare a situației economico-financiare a unor întreprinderi din sectorul agroalimentar.

Acest raport este publicat în cadrul proiectului „*Relațiile Moldova-UE - Îmbunătățirea Informării și Dezbaterei Publice asupra Principalelor Evoluții*”. Proiectul este implementat de două organizații neguvernamentale, ADEPT și EXPERT-GRUP și finanțat de Fundația Soros-Moldova.

Conceptul proiectului a apărut într-un context politic dinamic, determinat de factori politici, economici și sociali. În acest context, implementarea reformelor inițiate conform Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană este o sarcină complexă și importantă. Guvernul, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Comisia Națională pentru integrare Europeană și alte autorități publice centrale au rolul principal în implementarea respectivelor reforme și priorități. Dar, un rol important îi revine și societății civile, atât în promovarea reformelor în societate, cât și în monitorizarea procesului de implementare a acestora.

În circumstanțele descrise, proiectul are menirea să creeze un cadru larg și deschis pentru continuarea promovării în societate a dezbaterilor publice largi asupra beneficiilor integrării europene a Republicii Moldova.

Proiectul are două obiective:

Obiectivul 1: Monitorizarea evoluțiilor din cadrul relațiilor UE-RM și realizarea unor analize relevante.

Obiectivul 2: Sporirea sensibilității și a cunoștințelor asupra evoluțiilor politice majore din dialogul RM-UE.

Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT este o organizație neguvernamentală, nonprofit, independentă și nepartizantă care își desfășoară activitatea în Republica Moldova. ADEPT a fost înregistrată în ianuarie 2000 și a obținut statutul de organizație de utilitate publică. ADEPT este un centru analitic și practic care oferă expertiză asupra proceselor electorale și democratice din Republica Moldova. Misiunea ADEPT este de a promova și susține participarea cetățenească la toate aspectele vieții publice.

EXPERT-GRUP este un centru analitic independent care își desfășoară activitatea în Republica Moldova. Fiind o organizație neguvernamentală, EXPERT-GRUP nu este afiliat politic și decide în mod independent asupra strategiei sale instituționale. Misiunea EXPERT-GRUP este de a contribui la dezvoltarea economică și democratică a Republicii Moldova și la consolidarea competitivității sale internaționale. Instrumentele practice prin care EXPERT-GRUP urmărește misiunea sa sînt analizele și cercetările efectuate la standarde internaționale de calitate. Domeniile principale de expertiză ale organizației sînt politicile economice, de integrare europeană, managementul privat și public.